

**LEREN IN
ANTWERPEN**

**Een wereld van
prenten, woorden
en verhalen**

VOORLEESCOMPETENTIETRAJECT:

Leerlingen BSO en DBSO lezen voor aan de allerkleinsten tijdens hun stage in een kinderdagverblijf of kribbe

Handleiding voor de leerkracht

INHOUD

Voorlezen aan kleine kinderen?	5
Het competentietraject voorlezen voor leerlingen BSO en DBSO	5
Wat vind je in deze syllabus?	6
MODULE 1 <i>Het belang en plezier van het voorlezen</i>	7
WAT MOET IK VOORAF WETEN OVER MODULE 1?	7
Doelstellingen	7
Benodigheden	7
Opbouw	8
Boeken	8
HOE BOUW IK MODULE 1 OP?	10
Inleiding	10
1. Kringgesprek: voorleeservaringen en stellingen over voorlezen	10
2. Zelf voorlezen	11
Oefening: leren kiezen van geschikte boeken	12
1. Verschillende soorten boeken voor de allerkleinsten	12
2. Welk boek voor welke leeftijd?	14
> Uitleg illustraties	14
> Leerlingen aan de slag met de vragenfiche	16
> Voorstelling en bespreking geschikte boeken	17
> Groeimeter	18
> Schematisch	22
3. Toelichting: het belang van voorlezen: de verschillende functies en effecten	22
> Vertrouwd maken met boeken	23
> Ontspannend en plezierig	24
> Ontwikkeling taal en woordenschat	24
> Rust en intimiteit	26
> Leren luisteren	27
> Een stap in de wereld (exploratie)	27
> Zien lezen, doet lezen	28
> Emoties beleven en herkennen	28
> Nieuwsgierigheid en fantasie prikkelen	29
Hoe boeken zoeken?	30
Slot	30

MODULE 2	<i>Kennismaking met de bibliotheek</i>	31
	<i>WAT MOET IK VOORAF WETEN OVER MODULE 2?</i>	31
	<i>Doelstellingen</i>	31
	<i>HOE BOUW IK MODULE 2 OP?</i>	32
	<i>Verloop</i>	32
	> Hoe pakken we dat aan?	32
	> Ter afronding	33
MODULE 3	<i>Tips en trucs om voor te lezen aan baby's, peuters en kleuters</i>	34
	<i>WAT MOET IK VOORAF WETEN OVER MODULE 3?</i>	34
	<i>Doelstellingen</i>	34
	<i>Benodigheden</i>	34
	<i>Opbouw</i>	35
	<i>HOE BOUW IK MODULE 3 OP?</i>	36
	<i>Opwarmertjes</i>	36
	<i>Filmfragmenten: voorlezers aan de slag</i>	36
	<i>Tien tips en oefeningen</i>	37
	> TIP 1: Voorbereiding	37
	> TIP 2: Omgeving	39
	> TIP 3: Openingszin	39
	> TIP 4: Rollenspel	40
	> TIP 5: Taal aanbieden	41
	> TIP 6: Lokken en erbij betrekken	42
	> TIP 7: Expressie	43
	> TIP 8: Zot	45
	> TIP 9: Extra ogen en oren	46
	> TIP 10: 'Nog'	46
	<i>Zelfreflectie en feedback</i>	47
	> Evaluatieopdracht in de klas	47
	<i>Slot</i>	49
	<i>Volgende bijlagen vind je op de bijhorende cd</i>	
	1. Boekenlijst	
	2. Stellingen	
	3. A. Opdrachtfiche keuze van boeken	
	B. Voorbeelden antwoorden opdrachtfiches	
	4. Websites	
	5. Checklist bij aanvraag van een bibliotheekbezoek	
	6. Teksten en oefeningen	
	7. Oefeningen per boek	
	8. Evaluatie-instrument voor voorleesmomenten	
	9. Evaluatie Voorleescompetentieproject	

Voorlezen aan kleine kinderen?

Vaak hebben mensen heel wat vragen bij 'voorlezen' voor de allerkleinsten. 'Ze begrijpen toch nog geen verhaaltjes?' 'En kunnen ze al naar de plaatjes kijken?' Deze syllabus wil bij jou en je leerlingen alle twijfel wegnemen.

Baby's luisteren al vanaf de eerste dag naar je stem. Ze begrijpen de woorden nog niet maar genieten wel van de klank van je stem, van melodie en ritme. Veel praten, brabbelen of neuriën is hierbij belangrijk. **Baby's gaan je al heel snel proberen na te doen en zelf geluidjes maken.** Dus zijn voorleesboekjes een uitstekend middel om tot prille taalstimulering te komen.

Vanaf ongeveer drie maanden kan een kind zelf een speeltje, liefst met felle kleuren en zachte stoffen, vasthouden. Interessant zijn plastic boekjes, boekjes om te voelen of boekjes die knisperen. Baby's willen immers voelen, proeven, kijken, luisteren en ruiken! Een goed babyboekje is dus best tegen kinderhandjes- en (eerste) tandjes bestand! Als jij veel voorleest, leren ze al snel dat een boekje niet dient om op te sabbelen. **Ze leren dan hoe je een boek vasthoudt en dat je de bladzijden kan omdraaien, liefst in een bepaalde volgorde.**

Kinderen die van in de wieg proeven van taal en boeken zijn later sneller weg met lezen en schrijven. Dat blijkt uit wetenschappelijk onderzoek. Daarom is het belangrijk dat hun verzorgers met vertrouwen en plezier aan baby's en peuters voorlezen. Stap voor stap gaat een hele wereld van prenten, woorden en verhalen voor hen open. Meteen krijgt ook hun taalontwikkeling een duwtje in de rug.

Het competentietraject voorlezen voor leerlingen BSO en DBSO

Op vraag van het Algemeen Onderwijsbeleid van de Stad Antwerpen ontwikkelden LINC vzw en de Antwerpse bibliotheken een competentietraject om leerlingen uit BSO en DBSO te leren voorlezen tijdens hun stage in een kinderdagverblijf of kribbe. Deze syllabus is de leidraad voor leerkrachten die een competentietraject voorlezen met hun leerlingen willen opzetten. Het traject bestaat uit drie modules:

MODULE 1 *Het belang en plezier van het voorlezen*

De leerlingen leren zelf nadenken over het belang en de voordelen van voorlezen, van in de wieg. Ze maken ook kennis met het ruime boekenaanbod voor de allerkleinsten.

MODULE 2 *Kennismaking met de bibliotheek*

In de plaatselijke bibliotheek ontdekken de leerlingen voorleesboeken, gedichtenbundels, titels over opvoeding en over creatief zijn met kinderen.

MODULE 3 *Tips en trucs om voor te lezen aan baby's, peuters en kleuters*

Deze module behandelt alle aspecten die het voorlezen tot een succeservaring kunnen maken. Van de omkadering en het voorleesplekje tot voorleesvaardigheden als expressie en intonatie. Leerlingen gaan in deze module ook aan de slag met boeken via concrete opdrachten. Een evaluatiefiche helpt hen om hun eigen vaardigheden in kaart te brengen.

Daarna volgt de **stage** in de kindertzorg, in een kinderdagverblijf of in een kleuterschool. Tijdens hun stage lezen de leerlingen voor aan de doelgroep.

Wat vind je in deze syllabus?

Deze syllabus gidst je stap voor stap door de verschillende opleidingsonderdelen. Module 1 en module 3 zijn bedoeld als leidraad voor je lessen. Module 2 biedt je ideeën voor een bezoek met je leerlingen aan een Antwerpse bibliotheek.

Aan het begin van elk onderdeel vind je de volgende informatie:

- de doelen van de module
- het nodige materiaal
- een tijdsindicatie
- een korte inhoudelijke beschrijving
- talrijke tips en voorbeelden

We wijzen je in deze syllabus ook de weg naar beeld-/videomateriaal en bieden verschillende bijlagen en schema's die onmiddellijk bruikbaar zijn in de les. In bijlage vind je ook een boekenlijst met boekentoppers.

MODULE 1

Het belang en plezier van het voorlezen

WAT MOET IK VOORAF WETEN OVER MODULE 1?

Doelstellingen

De leerlingen:

- ervaren dat het fijn kan zijn om te luisteren naar een leuk verhaal;
- praten en denken na over de mogelijke effecten van (voor)lezen aan de hand van concrete voorbeelden;
- kennen de vele voordelen en functies van voorlezen en zien het belang van voorlezen in;
- zijn vertrouwd met de grote variëteit aan geschikte boeken voor kinderen van 0 tot 3 jaar;
- hebben inzicht in welk boek voor welke leeftijd geschikt is.

Benodigheden

- **Powerpointpresentatie**
Als je voorleest aan een grote groep kinderen kan je de presentatie gebruiken om de prenten op groot scherm te projecteren.
- **Stellingen**
Op voorhand af te drukken voor de leerlingen (zie bijlage 2).
- **Boeken**
Op voorhand uit te kiezen (zie voor inspiratie bijlage 1).
- **Opdrachtelijke effecten**
Op voorhand af te drukken voor de leerlingen (zie bijlage 3a).
- **Antwoordfiches**
Enkele voorbeelden (zie bijlage 3b).
- **Groeimeter**
Te verkrijgen via de klantendienst van de Antwerpse bibliotheek: bib.klantendienst@stad.antwerpen.be.

Opbouw

- Je start een gesprek op waarin je peilt naar:
 - (voor)leeservaringen van de leerlingen;
 - de meningen van de leerlingen i.v.m. voorlezen.Gebruik hiervoor een aantal stellingen rond voorlezen (bijlage 2).
- Je leest een verhaal voor.
- Laat de leerlingen, aan de hand van een boek en met een opdrachtliche:
 - op zoek gaan naar geschikte boeken om uit voor te lezen;
 - zoeken naar de voordelen van voorlezen.

Daarna stellen de leerlingen hun boek voor en sommen ze de door hen gevonden voordelen op.

- Je geeft kort nog een overzicht van alle gevonden voordelen. Daarna bespreek je klassikaal welke boeken geschikt zijn voor welke leeftijd.
- Maak tot slot nog even tijd voor vragen en opmerkingen.

Boeken

Het is de bedoeling dat de leerlingen:

- geschikte boeken leren kiezen;
- de verschillende functies van voorlezen ontdekken;
- vertrouwd geraken met verschillende soorten van kinderboeken.

Voor dit onderdeel heb je dus een aantal boeken nodig. Indien je een boekenpakket van het Algemeen Onderwijsbeleid hebt ontvangen, kan je hiermee aan de slag. Indien je dit niet hebt gekregen, kan je zelf boeken in de bibliotheek zoeken. In bijlage 1 vind je een lijst met geschikte boeken.

Op de volgende pagina volgt alvast een opsomming van de functies en effecten van voorlezen, zodat je weet waar je op moet letten bij het kiezen van geschikte boeken.

VERTROUWD RAKEN MET BOEKJES

Zorg voor **speel-, bad-, knisper- of stoffen boekjes**.

Dit zijn boekjes die gewoon tussen het speelgoed kunnen zodat kinderen ze spelenderwijs kunnen ontdekken.

ONTSPANNING

Zorg voor een boek dat gewoon **leuk of grappig** is. Keuze genoeg!

ONTWIKKELING TAAL EN WOORDENSCHAT

Een boek:

- 1) - met **liedjes** (bekende klassiekers als 'Slaap kindje slaap' e.d.);
- met **versjes**;
- 2) als voorbeeld om te tonen hoe kinderen leren uit de context en door de prenten;
- 3) dat nadrukkelijk de woordenschat en taal van de allerkleinsten ontwikkelt of prikkelt.

RUST, ONTSPANNING EN ROUTINES IN HET DAGELIJKS LEVENTJE VAN PEUTERS EN KLEUTERS

Een boek:

- 1) dat op een rustig moment kan worden gebruikt. Bijvoorbeeld: een mooi **zoekboek**, om gezellig met twee of drie in te kijken;
- 2) dat gebruikt kan worden om, op een vast moment, een gewoonte of een ritueel in te bouwen. Bijvoorbeeld: een boek om telkens bij het slapengaan uit voor te lezen.

LEREN LUISTEREN

Een boek met liedjes of versjes (eventueel met een cd).

Eigenlijk hoef je hier geen specifiek boekje te voorzien, elk boekje dat voorgelezen kan worden, kan hier als illustratie dienen.

EEN STAPJE IN DE WERELD (exploratie)

Een boek waardoor de leefwereld van peuters en kleuters wordt uitgebreid, om de wereld te ontdekken.

Bijvoorbeeld: het park, de dierentuin, de boerderij. . .

ZIEN LEZEN, DOET LEZEN

Een peuter of kleuter die een volwassene ziet lezen, wordt nieuwsgierig naar boeken en wil zelf lezen.

EMOTIES BELEVEN EN HERKENNEN

Een boek over gevoelens en gebeurtenissen uit het leventje van peuters.

Bijvoorbeeld: eerste keer logeren of bang in het donker.

NIEUWSGIERIGHEID EN FANTASIE STIMULEREN

Een boek dat doet nadenken, dat de fantasie prikkelt.

HOE BOUW IK MODULE 1 OP?

Inleiding

Timing: 5 min.

Stel, indien je alle modules geeft, het **volledige programma** voor. Zo weten de leerlingen wat ze kunnen verwachten. Leg ook kort uit wat de **eerste module** juist inhoudt.

1. Kringgesprek: voorleeservaringen en stellingen over voorlezen

Timing: 15 min.

Bijlage Stellingen (zie printexemplaar bijlage 2)

Bespreek klassikaal: welke leeservaringen hebben de leerlingen zelf? Werd er aan hen voorgelezen? Of lezen ze misschien zelf al voor aan broertjes, zusjes, neefjes, babysitkinderen? Het is belangrijk even stil te staan bij deze ervaringen.

Verdeel de groep in duo's. Elk duo krijgt één of meer van de onderstaande stellingen, die ze samen kort bespreken. Overloop nadien klassikaal wat de leerlingen vonden van de stellingen.

De stellingen testen geen kennis maar zijn bedoeld om elkaar op een ander vlak te leren kennen.

– **TIP** – *Je kan deze stellingen ook op het einde van de module bespreken en peilen of de opvattingen van je leerlingen veranderd zijn.*

STELLINGEN

A Voorlezen is alleen leuk voor het kind, niet voor jou.

> Voorlezen stimuleert de band tussen kind en volwassene en wekt vertrouwen.

B Een boek is een leuk cadeautje voor een baby.

> Baby's vinden boekjes leuk. Er zijn speciale boekjes voor de kleinsten: badboekjes. . .

C Je kunt een boek maar één keer voorlezen, anders is het saai voor het kind.

> Kinderen vinden het fijn hetzelfde opnieuw te horen (Nog eens, nog eens. . .). Vooral kleine kinderen vinden herhaling heel leuk. Het geeft hen een gevoel van vertrouwen en ze leren er veel van. Bijvoorbeeld: kinderen kunnen zelf de hele dag eenzelfde melodietje neuriën.

> Onderzoek heeft aangetoond dat anderstalige kindjes gemiddeld pas na 6 tot 7 keer hetzelfde verhaal herhaald te hebben, alles helemaal begrijpen in de voor hen soms nog vreemde taal.

D Ik moet letterlijk voorlezen wat er staat.

> Je kunt ook vertellen bij de prenten. . . (zeker bij de allerkleinsten, tot 2 jaar)

> Het is wel zo dat kinderen erg snel woorden en zinnen leren door het letterlijk herhalen van datgene dat er geschreven staat in het boek.

E De televisie biedt dezelfde voordelen als voorlezen.

- > Kinderen leren veel van voorlezen: nieuwe woordenschat, de structuur van een verhaal. . . Televisie doet dit inderdaad ook.
- > Gezellig samen voorlezen heeft het voordeel dat het kind vragen kan stellen, dat er interactie is én dat je kan inspelen op emoties (troosten of juist iets spannend maken). Uiteraard biedt televisie ongeveer dezelfde ontwikkelingskansen als je samen met de kinderen kijkt en hun vragen beantwoordt.

F Elk boek is goed, zolang ik maar voorlees aan mijn kind!

- > Samen lezen - zolang het kind het leuk vindt – is belangrijker dan wat je leest. Bijvoorbeeld: kijken naar een fotoalbum en hierover praten.

G Kinderen mogen meelesen en aanwijzen als ik een boek aan het voorlezen ben.

- > Zeker doen. Dat vinden ze leuk en ze leren er veel van. Hoe meer (inter)actie er bij het voorlezen van een boek is, hoe meer het kinderen aanspreekt.

H Anderstalige peuters mogen alleen in het Nederlands voorgelezen worden, alleen zo kunnen ze iets leren.

- > Dit is niet waar. Ook wanneer in de moedertaal wordt verteld of voorgelezen, leert het kind erg veel.
- > Het is belangrijk dat ouders met hun kinderen praten in de taal waarbij zij zich goed voelen, waarin zij zich goed kunnen uitdrukken, onder andere ook over hun gevoelens.

Een printversie van deze stellingen, om bijvoorbeeld strookjes van te maken, vind je in bijlage 2.

2. Zelf voorlezen

Timing: 15 min.

Powerpoint dia 1-2.

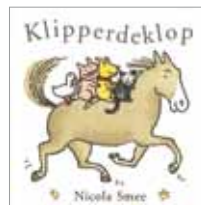
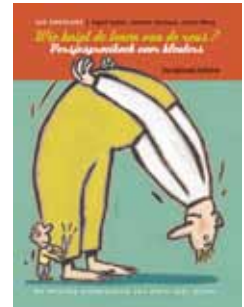
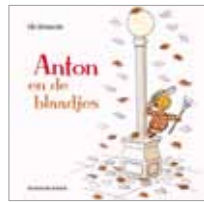
Uit: Werner Holzwarth & Wolf Erlbruch, *Over een kleine mol die wil weten wie er op zijn kop gepoept heeft*, C. de Vries-Brouwers

Geen betere manier om in de sfeer te komen, dan door zelf een verhaal voor te lezen. Het is leuk om de leerlingen onmiddellijk een actieve luisterende rol te geven, bijvoorbeeld door ze mee een geluid te laten maken of een personage te laten spelen. Dit kan onder andere bij peuter- of kleuterboeken met verschillende dieren, zoals bij *Over een kleine mol die wil weten wie er op zijn kop gepoept heeft*, een ondeugend boek dat kinderen vanaf drie jaar aanspreekt. De mol gaat bij een zevental dieren langs om te weten te komen wie er op zijn kop gepoept heeft. Je kunt de mol zelf voorlezen en de andere dieren door zeven leerlingen. Met behulp van een powerpoint kan je hen dan de tekst laten meelesen of er een geluidje bij laten maken.

Oefening: leren kiezen van geschikte boeken

Timing: (totaal) 60 min.

Uit: Ole Könnecke, *Anton en de blaadjes*, Davidsfonds/Infodok
Uit: Max Velthuijs, *Kikker en eend*, Leopold
Uit: François Delebecque, *De dieren op de boerderij*, Gottmer 2008
Uit: Jan Smeekens e.a., *Wie knipt de tenen van de reus?* Davidsfonds/infodok
Uit: Jan Van Coillie, Klaas Verplancke, Annemie Van Riel, *Ozewiezewoze*, de Eenhoorn
Uit: Nicola Smee, *Klipperdeklop*, Gottmer Kinderboeken
Uit: Jet Boeke, *Dikkie Dik Kiekeboek*, Sesame workshop
Uit: Leo Timmers, *Toeta!* Clavis

Deze oefening zet de leerlingen zelf aan het denken over het belang en plezier van voorlezen, aan de hand van een 12-tal boeken en een reeks vragen.

Dit kan in kleine groepjes van twee tot drie personen, naargelang de grootte van de klas en het aantal boeken dat je ter beschikking hebt.

Geef elk groepje een boek. Selecteer op voorhand, zodat je verschillende soorten boeken hebt en verschillende functies/effecten van voorlezen kan tonen.

1. Verschillende soorten boeken voor de allerkleinsten

Timing: 5 min.
Powerpoint dia 3.

Overloop met de leerlingen de verschillende soorten boeken. Dit doe je aan de hand van het overzicht van Boekbaby's (zie volgende pagina). Vraag aan de leerlingen in welke categorie zij elk boek zouden onderbrengen. Sommige boekjes kan je in meerdere categorieën indelen, bijvoorbeeld: het boekje *Dikkie Dik Kiekeboek* (Jet Boeke) is een speelboekje maar ook een stoffenboekje en een kiekeboe-boek.

Toon eventueel nog enkele andere voorbeelden. Zo wordt duidelijk dat er een grote variëteit aan boeken voor de kleinsten is.

WAT LEES IK MET HELE KLEINE KINDEREN?

knisperboekjes

fotoboeken

aanwijsboekjes

voorleesverhalen

badboekjes

versjes en liedjes

speelboekjes

dierenboekjes

kartonboekjes

afreijmpjes

flapjesboekjes & kiekeboe-boekjes

stoffen boekjes

2. Welk boek voor welke leeftijd?

Je geeft kort uitleg over illustraties:

- hoe veranderen de prenten naargelang de leeftijd van een kind;
- hoe verhouden prenten zich tot tekst naargelang de leeftijd van een kind?

Hierna krijgen de leerlingen een vragenfiche met 4 vragen. De leerlingen vullen vragen A en B in (vragen C en D komen pas later aan bod bij 'functies en voordelen van voorlezen').

Je bespreekt klassikaal de antwoorden van de leerlingen op vragen A en B. Daarna toon je de groeimeter 'Boekbeetjes', die een overzicht biedt van wat en hoe voorlezen voor kinderen van 0 tot 3 jaar.

> UITLEG ILLUSTRATIES

Timing: 5 min.

Powerpoint dia 5 - 9.

Bespreek een aantal illustraties aan de hand van de powerpoint.

- **TIP** – *Je kan de volgorde omdraaien en je leerlingen eerst de vragenlijst laten invullen vanuit hun eigen kennis en voorleeservaringen. Daarna geef je pas de theoretische uitleg.*
- **TIP** – *Je kan de theoretische uitleg op fiches afprinten en de leerlingen zelf de oplossingen laten zoeken.*

Uit: *Baby ziet... bloemen en blaadjes*, Standaard Uitgeverij

Om te weten of een boek geschikt is voor een bepaalde leeftijdscategorie kijk je naar:

- het **materiaal of het soort boekje** (stof, karton, papier, flapjes of niet...);
- de hoeveelheid **tekst** (hoe minder tekst, hoe jonger het doelpubliek);
- de **illustraties**.

Tekeningen in boeken worden naargelang het stijgen van de leeftijd steeds iets uitdagender. Baby's zien aanvankelijk enkel contrasten, licht en donker. Voor hen bestaan er boekjes met stippen, bollen en dergelijke.

Na een tijdje zien baby's kleur. Ze houden van **felle kleuren**.

Begin eenvoudig met een prent zoals die uit de boekjes van Dick Bruna. Hij gebruikt **geen achtergrondkleur** of een **effen achtergrondkleur**. Hij stelt **één figuur centraal** en die is **duidelijk omlind** en eenvoudig weergegeven. De kleuren die hij gebruikt zijn steeds primaire kleuren.

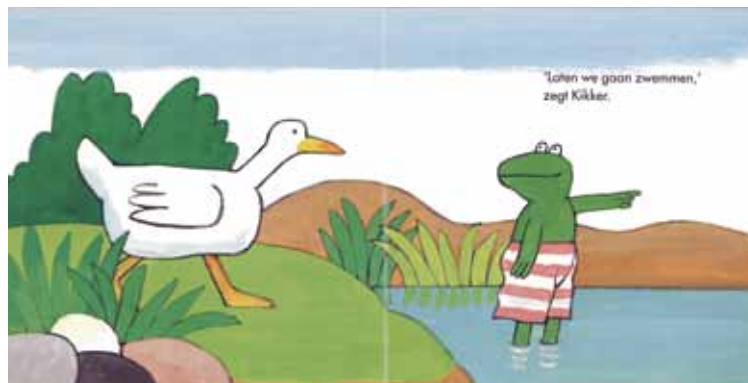
Uit: Dick Bruna, *Nijntje op de boerderij*, Mercis Publishing

De prenten uit *Gonnie, Ollie* of *Ollie wil ook!* (Olivier Dunrea) tonen hoe een kind van anderhalf of twee jaar al in staat is om **meer details** te verwerken. Er is nog steeds een **witte achtergrond** maar de tekeningen zijn al sterker uitgewerkt en meer gedetailleerd. Zo is er bijvoorbeeld meer emotie van de gezichtjes te lezen. Maar het blijft eenvoudig, met meestal **één duidelijke figuur** per blad.

Uit: Olivier Dunrea, *Gonnie*, p. 10
Gottmer Uitgevers Groep

Dat verandert in kleuterboeken. Kijk bijvoorbeeld maar naar *Kikker* (Max Velthuijs). In deze boeken zijn vaak meerdere figuren en dingen per prent te zien. Er worden veel meer kleurschakeringen gebruikt en de omlijning van elk figuur is minder strak.

Uit: Max Velthuijs, *Kikker en eend*,
p. 1-2, Leopold

Wanneer kinderen naar de lagere school gaan, zijn ze zeker nog niet uitgekeken op prentenboeken. Integendeel, ze genieten enorm van illustraties, zoals deze van Klaas Verplancke in *Het grote berenvoorleesboek*. De kleuren zijn artistieker en de figuren eigenzinniger. Ook de cadrage is minder vanzelfsprekend. Zo worden figuren bijvoorbeeld afgesneden.

Uit: Klaas Verplancke & Henri Van Daele, *Het grote berenvoorleesboek*, p. 20, Davidsfonds/Infodok

Met deze uitleg help je de leerlingen op weg bij het oplossen van de vragen op onderstaande fiche.

> **LEERLINGEN AAN DE SLAG MET DE VRAGENFICHE**

Timing: 15 min.

Afdrukexemplaar zie bijlage 3a.

A. Bekijk het boek. Bespreek kort wat je ziet en wat je er over denkt.

1. Prenten
Kleuren
Achtergrond
Omlijning
Details
2. Tekst
3. Lay-out en bladschikking, verhouding beeld – tekst
4. Figuren (= personages)

B. Bespreek samen wat je vindt van het boek.

Geef je mening: vind je dit een goed (voorlees)boek? Waarom wel? Waarom niet?
Wat vind jij dat de sterktes zijn van dit boek?
Voor welke leeftijd is dit boek volgens jou het meest geschikt?

C. Denk je dat kinderen iets kunnen leren via dit boek? Zo ja: wat?

D. Hoe zou je dit boek voorlezen? Hoe zou je het boek gebruiken?

De vragen van reeks A doen de leerlingen kijken naar de prenten, de tekst, de figuren, de lay-out en bladschikking. Hier wordt aan de leerlingen een beschrijving gevraagd. Met andere woorden: wat zien ze?

Reeks B zijn vragen die peilen naar de mening van de leerling. Wat vinden zij van het boek en hoe schatten zij de leeftijdscategorie in?

Vraag C laat de leerlingen nadenken of het boek een rol kan spelen in de ontwikkeling van het kind.

Vraag D doet de leerlingen al even stilstaan bij de praktische kant van het voorlezen. Hoe zouden zij het boek voorlezen? Bijvoorbeeld: in een grote of kleine groep, met een liedje. . .

Per groepje bespreken de leerlingen een boek aan de hand van bovenstaande vragen.
Is er een groepje vroeger klaar? Laat hen dan rustig om beurten een stuk aan elkaar voorlezen uit het desbetreffende boek.

– **TIP** – *Je kan de volgorde van de uitleg en het invullen van de fiche omdraaien en je leerlingen eerst de vragenlijst laten invullen vanuit hun eigen kennis en voorleeservaringen vooraleer de theoretische uitleg te geven.*

> **VOORSTELLING EN BESPREKING GESCHIKTE BOEKEN**

Timing: 20 min.

Nadat de leerlingen de boeken - per twee of drie - hebben bekeken en de vragen hebben beantwoord, is het tijd om hun antwoorden op de vragen uit reeks A en B te bespreken. **Laat hen het boek aan de rest voorstellen en vertellen wat zij ervan vinden. Voor welke leeftijd denken zij dat het boek bedoeld is?**

Als zij in hun voorstelling van het boek reeds vertellen hoe zij het boek zouden gebruiken (dus een antwoord geven op vraag D) en welk belang dit boek in de ontwikkeling van een baby of peuter zou kunnen hebben (vraag C), dan is dat goed.

Maar hier ga je sowieso later nog verder op in 1.2.3. (p. 22 e.v.) namelijk de toelichting van de functies en voordelen van voorlezen.

- Modereer het gesprek.
 - Stel daar waar nodig vragen.
 - Zorg dat iedereen aan het woord kan komen.
 - Zeg nooit onmiddellijk dat wat ze vertellen 'fout' is. Vraag steeds waarom ze iets denken of hoe ze tot dat antwoord gekomen zijn.

- Stel vragen om tot genuanceerde en onderbouwde antwoorden te komen.
 - *Waarom vinden jullie dat?*
 - *Maar spreek het kinderen aan, denk je?*
 - *Welke elementen zullen kinderen aanspreken?*
 - *Hoe zouden kinderen reageren?*

- Als leerlingen de leeftijdscategorie bij een boek niet juist hebben ingeschat, kan je opnieuw door vragen te stellen hun antwoord bijsturen.
 - *Wat is het thema of het onderwerp? Is dat een goed thema voor de leeftijd van. . . ?*
 - *Vonden jullie de prenten geschikt voor baby's?*
 - *Denk je niet dat dit boek ook al voor kleinere kinderen bruikbaar is?*

Om je voor te bereiden op dit deel kan je:

- enkele antwoordfiches bekijken (zie bijlage 3b);
Op die manier krijg je op voorhand al een idee hoe je de uitleg van de leerlingen eventueel kan bijsturen of aanvullen.
- de uitleg over de boeken in de boekenlijst (bijlage 1) lezen.

Welk boek geschikt is voor welke leeftijd, wordt duidelijk in voorgaande bespreking en de bijhorende voorbeelden. Het maken van een goede keuze is uiterst belangrijk, maar niet eenvoudig voor de leerlingen. Het is nodig dat zij op voorhand zelf nadenken over hoe welk boek kan worden voorgelezen. Dit kunnen ze op een eenvoudige manier aan de hand van de groeimeter *Boekbeetjes*.

> **GROEIMETER**

Timing: 15 min.

Powerpoint dia 10-15.

Uit: Stad Antwerpen, *Groeimeter*

Een handig hulpmiddel om een goed boek voor de juiste leeftijd te kiezen is de groeimeter *Boekbeetjes*.

Boekbeetjes is ontworpen door de Stad Antwerpen in samenwerking met LINC en is te verkrijgen in alle stedelijke kribbes en bibliotheken van de stad Antwerpen. De meter geeft in woord en beeld aan welke soort boeken geschikt is voor welke leeftijd. Deze leeftijds aanduidingen zijn natuurlijk niet strikt – elk kind groeit op zijn eigen tempo – maar het geeft wel een duidelijke richtlijn. De bijhorende tekeningen vertellen zonder woorden hoe je met boeken voor heel jonge kinderen kunt omgaan.

Hieronder vind je de teksten van *Boekbeetjes* (zie ook powerpoint). Bij elke tekst zijn er **tips** geplaatst en de **functie of rol** die voorlezen kan spelen **in de ontwikkeling** van de baby of peuter.

Verdeel de tekst in stukjes en laat de leerlingen in duo's een stukje over een bepaalde leeftijd verwerken. Breng hun bevindingen daarna samen in een onderwijsleergesprek.

0-4 maand: zingen

Uit: Stad Antwerpen, *Groeimeter*

“Alle eendjes zwemmen in het water, falderalderiere... Wat vind ik het leuk als je zingt terwijl we wandelen in het park! Het ritme wiegt me in slaap of maakt me echt blij. Als je mijn luier ververst, zeg je dan nog eens het grappige versje met die gekke gebaren voor me op? Toe, ik luister zo graag naar je.”

– **TIP** – *Een liedje of versje is een fijne eerste kennismaking met taal. Zing er eentje uit je hoofd of haal ideeën uit mooie verzamelbundels. Het kan op elk moment van de dag!*

Met liedjes, geluidjes, of een rijmpje kan je baby's een hele dag verwennen. Het is belangrijk van kleins af veel te zingen, neuriën en praten tegen je kind. Dat kan tijdens het eten geven, het verversen van de luiers, tijdens het badje, voor het slapen gaan...

Functie

Baby's kunnen vaak meer dan je denkt, ze luisteren al vanaf de eerste dag naar je stem. Ook al begrijpen baby's de woorden nog niet, ze **genieten** wel van de klank van je stem, van melodie en ritme. Ze genieten van je stemgeluid en van je aandacht.

Het gezicht (vooral van moeder en vader) krijgt alle aandacht. Wanneer je tegen een baby praat, kijkt hij vooral naar je ogen en naar de bewegingen van je mond. Al heel snel proberen baby's zelf geluidjes te maken. Ze **reageren** op hun manier op wat je doet of zegt, en proberen je al snel **na te doen!** Door jouw stem, weet het kind dat je er bent. Het geeft een **gevoel van veiligheid**.

4-8 maand spelen

Uit: Stad Antwerpen, Groeimeter

“Kiekeboe! Ben jij dat, papa, achter dat boek? Mag ik er ook even mee spelen? Ik knabbel graag op de bladzijden en ik moet lachen als het boek een knisperend geluidje maakt. Toon je me hoe ik het moet open- en dichtdoen? Dan leer ik echt wat een boek is. Maar daarna ga ik er weer lekker mee spelen, hoor!”

– **TIP** – *Stoffen en plastic boekjes in felle kleuren, knisperboeken en boeken met een geluid trekken de aandacht van je baby. Hij speelt er samen met jou mee en ontdekt hoe een boek werkt. Vanaf ongeveer drie maanden kan een kindje zelf een speeltje vasthouden als je het in zijn handen geeft. Vanaf dan kun je boekjes op babymaat, knisperboekjes of badboekjes, aanreiken.*

Functie

Baby's willen **ontdekken** – met al hun zintuigen! Ze willen voelen, proeven, kijken, luisteren en ruiken. Een goed babyboekje is tegen kinderhandjes- (en eerste) tandjes bestand!

8 – 12 maand: aanwijzen

Uit: Stad Antwerpen, Groeimeter

“Hé, een boek! Even kijken, samen met opa. Ik wijs de tekening aan en jij zegt een woord. Mag ik het ook eens proberen? Het is fijn om samen naar de prenten van de hond, de poes, de bal en de auto te kijken. Doen we samen nog eens ‘waf-waf’? Ik hou van de mooie kleuren en van de woorden die je me leert. Straks ga ik spelen met de echte bal!”

- **TIP** – *Leg tijdens het voorlezen nadrukkelijk de link tussen de afgebeelde voorwerpen en diezelfde voorwerpen in het echt.
‘Ja, daar is onze poes, he.
Die zegt ook miauw, he.’*

Functie

In stevige kartonboekjes met één afbeelding per blad leert het kind dat alles een **naam** heeft. Hij **went aan de woorden** die bij herkenbare tekeningen horen en legt stilaan de **link naar de echte wereld**.

12 – 24 maand: vertellen

Uit: Stad Antwerpen, Groeimeter

“Ik wil nu ook mijn zegje doen. Als we samen in een boek kijken, brabbel ik mijn eigen verhaal. Heerlijk hoe jij me aanvult en echt naar me luistert. Je laat me ontdekken wat er onder de flapjes zit en vertelt hoe kleine Dries zich uitkleedt. Ik mag dicht tegen je aan kruipen en blijf daar graag even zitten.”

- **TIP** – *Boeken met een piepklein verhaal nodigen uit om samen met je peuter te vertellen. Je geeft het kind tijd om te reageren en speelt in op wat hij zegt.*

Functie

Kinderen **leren** van onze **klanken** en onze **intonatie**. Ze leren van onze **bewegingen** en zullen ze vlug beginnen **nadoen**.

24- 36 (2 – 3 jaar): voorlezen

Uit: Stad Antwerpen, Groeimeter

“Ik ben nu groot genoeg om naar een verhaal te luisteren. Vertel je me nog eens over de dieren, het kasteel of de heksen? De taal van de boeken is nieuw en spannend maar af en toe mag ik ook nog iets vertellen. Vergeet mijn lievelingsverhaal niet, dat wil ik elke dag horen! En zingen we daarna nog een liedje?”

– **TIP** – *Vanaf twee jaar kan een kind eenvoudige verhaaltjes aan, dat wil zeggen een boek met een ‘gebeurtenis’, een begin, midden en einde.*

Ook peuters en grotere kindjes genieten erg van je stem, de melodie en het ritme.

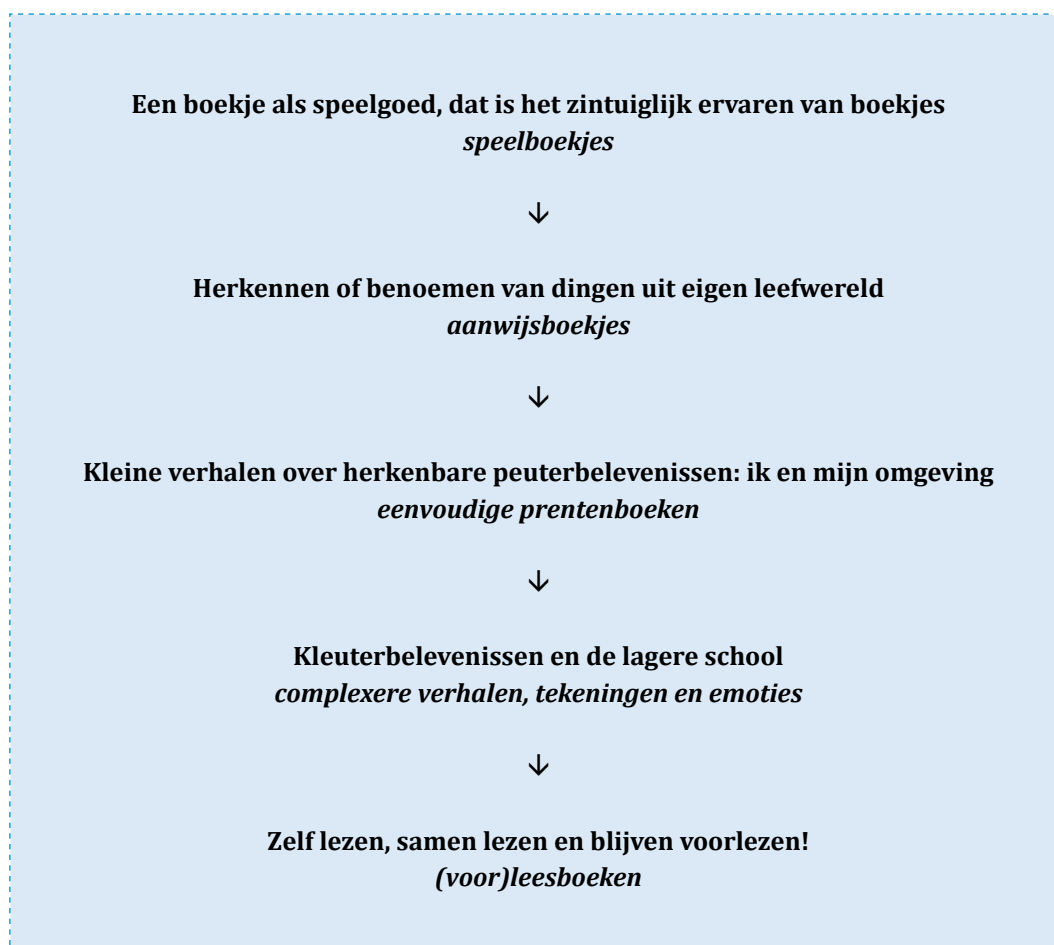
Functie

Voorleesverhalen laten het kind kennismaken met de taal van boeken. Het luistert stilletjes, maar wil af en toe reageren. Vaak dezelfde tekst voorlezen geeft het een veilig gevoel. Blijf zeker zingen, spelen en vertellen, daarvoor ben je nooit te oud!

Liedjes en versjes die je herhaalt geven kinderen een vertrouwd gevoel en stimuleren op een speelse, plezierige manier de taalontwikkeling.

> SCHEMATISCH

Schematisch weergegeven ziet de evolutie van vertrouwdheid met boeken er zo uit:
Powerpointpresentatie 16

3. Toelichting: het belang van voorlezen: de verschillende functies en effecten

Timing: 15 min.
Powerpoint dia 17-48.

In het vorige deel *Boekbeetjes* zat al uitleg over de functie van voorlezen in de ontwikkeling van kinderen van 0 tot 3. Hier volgt een algemeen overzicht van de functies en effecten voor alle leeftijden. Maar eerst besteden we aandacht aan de manier waarop je dit kan overdragen aan je leerlingen.

Het is een goed idee om de boeken die je in de klas ter illustratie gebruikt - deels - voor te lezen. Zo krijgen de leerlingen een beter idee van inhoud en stijl.

Zet het woord '**voorlezen**' verticaal op het bord en laat de leerlingen per letter mee zoeken naar de passende functie van voorlezen (zie het voorbeeld in de inleiding). Per te bespreken punt kan je hen bijvoorbeeld ook vragen of ze hun boek in de lucht steken wanneer ze denken dat deze functie van toepassing is op hun boek. Wijs de leerlingen op het feit dat een boek meestal verschillende functies en effecten heeft, naargelang het kind en de leeftijd.

– **TIP** – *Je kan de leerlingen ook zelf laten aangeven welke functie elk boek zou kunnen hebben. En zo samen tot de invulling van de letters van het woord 'voorlezen' komen.*

Bijvoorbeeld:

Een boek als *Klipperdeklop* (Nicola Smeets) is **grappig** en **ontspannend**.

- Maar peuters gaan soms al heel snel het woordje 'klipperdeklop' meezeggen en dus kan het ook een hulp zijn om **taal** te ontwikkelen.
- Oudere peuters en kleuters leren nieuwe woordenschat met dit boek. Door herhaling van de zinnen leren zij het woord 'Big' kennen.
- Kleuters kan je doen **nadenken** en laten **fantaseren**. Aan de hand van deze zin bijvoorbeeld: '*En ze zetten een stapje in de wereld van de boerderij*', waarbij een poes, een hond, een varken en een eend samen een ritje gaan maken op de rug van een paard. Een kleuter uit de tweede kleuterklas zal je er met plezier op wijzen dat een hond toch niet zo hoog, tot op de rug van het paard, kan springen. . .

Dit deel sluit je af door het belang van voorlezen en de rol van de leerlingen als toekomstige kinderverzorg(st)ers te benadrukken. Als je alles, zoals op de volgende bladzijden, op een rijtje zet, dan kan het belang van voorlezen immers nauwelijks overschat worden. Wie voorgelezen wordt, heeft echt een streepje voor. En voor dat alles geldt: hoe meer en hoe vroeger, hoe beter. De leerlingen kunnen dagelijks aan het plezier en de vorming van jonge kinderen bijdragen. Er is dus een heel speciale taak voor hen weggelegd!

> **VERTROUWD MAKEN MET BOEKEN**

Je kunt kinderen al vertrouwd maken met boekjes van in de wieg. In het begin is het voor die kleinsten gewoon leuk speelgoed. Baby's kijken in het begin naar de felle kleuren, gooien ermee, knabbelen en sabbelen erop. Bij knisperboekjes houden ze vooral van de knisperende geluiden. Na een tijdje ontdekken ze echter dat je die bladzijden kan omdraaien. . . en dat er van alles te zien is. Na een paar maanden kijken ze hoe jij dingen aanwijst en erbij vertelt.

Voorbeelden

- *Dikkie Dik gaat in bad*, Jet Boeke/ *Spet, spat Muis*, Lucy Cousin
- *Kraken met kikker*, Max Velthuis
- *Dikkie Dik Kiekeboek*, Jet Boeke

Uit: Jet Boeke, *Dikkie Dik gaat in bad*, Sesame workshop

Lezen: de logica

Door volwassenen met boeken bezig te zien en door voorgelezen te worden, ontdekken peuters dat boeken er niet zijn om in je mond te stoppen of om mee te gooien. Ze leren hoe je een boek vasthoudt en dat je de bladzijden kan omdraaien. Kinderen leren dat dingen uit de werkelijkheid voorgesteld kunnen worden door prenten, bijvoorbeeld een bal of de poes. Nog wat later leren ze dat de tekst bij prenten betekenis heeft én een verhaal vertelt.

Kleine kinderen moeten de logica van een (prenten)boek nog leren. Voor ons is die logica vanzelfsprekend. Zo heeft een boek een voor- en achterkant en bladzijden die je in bepaalde volgorde omslaat. Lezen doen wij (hier in België, in het Westen) van boven naar onder, van links naar rechts. En wanneer dezelfde figuren terugkomen op verschillende prentjes, dan geeft dat een verloop in de tijd weer. Bijvoorbeeld: de poes op de linkerbladzijde is dezelfde poes als op de rechterbladzijde.

Tip: Veel aanwijzen en benoemen!

Het is belangrijk al van jongs af aan te tonen hoe boeken werken, bijvoorbeeld door speelboekjes aan te geven en daarin veel te benoemen en aan te wijzen. Zo wordt lezen iets vanzelfsprekends voor kinderen en wek je hun honger naar boeken en verhalen. Onderzoek heeft bewezen dat het eerste contact met boeken heel belangrijk is, het legt de basis voor het latere leesgedrag en leesplezier.

Uit: Lucy Cousins, *Spet spat, Muis!*
Leopold

Bouw genoeg speelmomenten met boeken in, dat zorgt ervoor dat boeken iets heel vertrouwds worden. Zorg ervoor dat speelboekjes - stoffen en plastic boekjes - gewoon voor het grijpen liggen tussen het speelgoed. Dit soort boekjes zijn vaak niet te krijgen in de bibliotheek om hygiënische redenen, maar ze zijn niet duur en makkelijk te vinden. Je kan speelboekjes kiezen waarin figuren voorkomen, zoals Dikkie Dik, Muis, Jules, Nijntje en Kleine Ezel. Deze figuren duiken later weer op in prentenboeken voor peuters en kleuters.

Leuk is het om bij zo'n boekje voor de allerkleinsten een liedje te zingen. Bij *Spet spat Muis* (Lucy Cousins) kan je de prent tonen van Muis met haar badeendje en het liedje 'Alle eendjes zwemmen in het water' zingen.

> ONTSPANNEND EN PLEZIERIG

Kinderen kijken vaak echt uit naar het voorleesmoment. Er is toch weinig leukers dan samen een verhaal te beleven? Heel wat kinder- en jeugdboeken hebben een speelse inhoud en plezierige tekeningen.

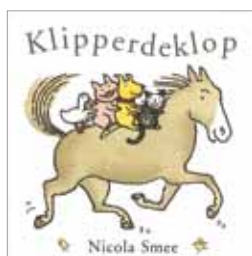
Voorbeelden

- *Dikkie Dik Kiekeboek*, Jet Boeke. Met flapjes, geluidjes en kleine verrassingen.
- *Het dikke verjaardagsboek van Dikkie Dik*, Arthur van Norden en Jet Boeke.
Dat is humor helemaal op maat van oudere peuters en van kleuters.
- *Klipperdeklop*, Nicola Smee.
Een boek met vaart en actie. Heel leuk om geluiden bij te doen!

Uit: Jet Boeke, *Dikkie Dik Kiekeboek*, Sesame workshop

Uit: Nicola Smee, *Klipperdeklop*, Gottmer Kinderboeken

Uit: Arthur van Norden en Jet Boeke, *Het dikke verjaardagsboek van Dikkie Dik*, Sesame workshop

> ONTWIKKELING TAAL EN WOORDENSCHAT

Liedjes en versjes: een eerste taalbadje

Zoals eerder al vermeld stimuleren **liedjes en versjes** op een speelse, plezierige manier taalontwikkeling. Een cd met liedjes is ook handig om op te zetten wanneer je zelf even geen tijd of zin hebt om te zingen.

- *Ozewiezoze: het ABC van kinderliedjes*, Jan van Coillie en Klaas Verplancke
(geschikt voor alle leeftijden)
- *Eén twee drie vier, een scala van kinderliedjes*, Annemie Berebrouckx
(baby en peuter)
- *Kapitein Winokio zag drie beren*
(oudere peuters en kleuters en zelfs lagere school)
- *Baby's eerste versjesboek*, Fiona Land
(baby's en peuters)
- *Steek je vinger in de lucht*, Jan De Smet
(kleuters)

- *Wie knipt de tenen van de reus?* Jan Smeekens
 Vooral gedichtjes voor kleuters maar ook voor de allerkleinsten.

Uit: Jan Van Coillie, Klaas Verplancke, Annemie Van Riel, *Ozewiezewoze*, de Eenehoorn

Uit: Annemie Berebrouckx, *Eén twee drie vier, een scala van kinderliedjes*, Afijn

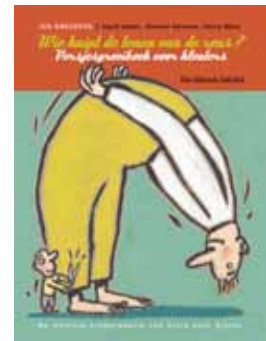
Uit: Diverse uitvoerders, *Kapitein Winokio zag drie beren*, Haiku Records

Uit: Fiona Land, *Baby's eerste versjesboek*, Holkema & Warendorf

Uit: Jan De Smet, *Steek je vinger in de lucht*, Lannoo

Uit: Jan Smeekens e.a., *Wie knipt de tenen van de reus?* Davidsfonds/infodok

Bij de allerkleinsten ga je niet echt uit het boek voorlezen, maar eerder op een gepast moment een liedje zingen of een versje uit dit boek opzeggen. Bijvoorbeeld telkens bij het aankleden . . .

Aankleden

je tenen in je sokken
 je benen in je broek
 je armen in je mouwen
 hee
 je hoofd is zoek

Uit: Hans en Monique Hagen in Jan Smeekens e.a., *Wie knipt de tenen van de reus?* Davidsfonds/infodok

Taalstimulering kan al van op heel jonge leeftijd. Al heel snel proberen baby's zelf geluidjes te maken. Ze reageren op hun manier op wat je doet of zegt en proberen je al snel na te doen! Veel tegen hen brabbelen, babbelen en zingen is dus de boodschap!

Verhalen: nieuwe woordenschat en inzicht in structuren

Kinderen leren nieuwe woorden en krijgen inzicht in taal en verhalen als je hen voorleest. Zo leren ze dat elk verhaal is opgebouwd aan de hand van een vaste structuur met een begin, een midden en een einde. Om nieuwe woorden te leren is het belangrijk dat je een boek **letterlijk** voorleest en niet alles aanpast aan de beperkte taal van de kinderen. Ze leren immers nieuwe woorden begrijpen doordat deze geplaatst zijn in de **context** van het verhaal en door de bijhorende **prenten** te bekijken.

Bijvoorbeeld:

- *Toeta! of Wie rijdt?* Leo Timmers

Een woord als 'brandweerkazerne' zullen ze waarschijnlijk al snel in de **context** van dit boekje begrijpen.

Uit: Leo Timmers, *Toeta! Clavis*
 Uit: R. Priddy, *Mijn eerste 100 woorden*, Standaard Uitgeverij
 Uit: Liesbeth Slichting e.a. *Mijn eerste Van Dale luisterwoordenboek*, Van Dale Lexicografie BV

Vaak gebruik je – zeker voor baby's en peuters - veel meer woorden dan er gedrukt staan. Je kan heel wat aanwijzen en vertellen bij de prenten. Kinderen zullen daar ook om vragen, ze zijn heel nieuwsgierig.

Een goed boek is niet te moeilijk, wel uitdagend!

Taalvaardigheid

Sommige boeken zijn speciaal ontworpen om kinderen op een speelse manier woorden en begrippen te leren. Ook aanwijsboeken zijn ontwikkeld om door middel van duidelijke afbeeldingen woordjes aan te leren.

Bijvoorbeeld

- *Mijn eerste Van Dale voorleeswoordenboek*, Liesbeth Slichting e.a.
- *Mijn eerste Van Dale Luisterwoordenboek*, Liesbeth Slichting e.a.
- *Mijn eerste 100 woorden*, R. Priddy

> **RUST EN INTIMITEIT**

Samen rustig zitten om naar een verhaal te luisteren is heerlijk. Je kan er op elk moment van de dag tijd voor maken, zeker voor de allerkleinsten. Je kan het ook op een vast moment doen zodat het een toffe gewoonte wordt. Kinderen genieten er ook enorm van om dicht bij je te kruipen en direct **contact** met je te hebben, het versterkt de **band** tussen de verteller en de luisteraar.

Bijvoorbeeld

- *Leve de lente! Kijk en zoekboek* Rotraut Susanne Berner (Lannoo, 2005)
- *Wat een winter!*, Rotraut Susanne Berner
- *Zonnige zomer*, Rotraut Susanne Berner
- *Het is herfst*, Rotraut Susanne Berner
- *Midden in de nacht*, Rotraut Susanne Berner

Uit: Rotraut Susanne Berner *Het is herfst Kijk en zoekboek*, Lannoo

Een boek kan een hulpmiddel zijn om **structuur, duidelijkheid en routines** in het leven van een peuter of kleuter in te bouwen. Bijvoorbeeld voor het slapengaan, voor het eten, en andere momenten.

Bijvoorbeeld

- *Eten, of Kleertjes, Slapen*, Liesbet Slegers (vanaf ca. 1 jaar)
- *Kleine Leon is bloot*, Linne Bie
- *Mmm lekker!*, Benoit Marchon (vanaf ca. 1,5 jaar)
- *Slaapspelletje*, Oxenbury en Rosen (vanaf ca. 1,5 jaar)
- *Welterusten kleine beer*, Waddell en Firth (vanaf ca. 1,5 jaar)
- *Mmmm of Zzzz*, Erika Cotteleer (vanaf ca. 1,5 à 2 jaar)

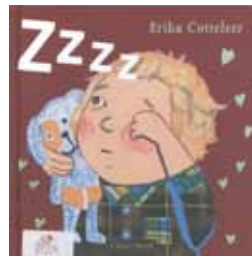
Uit: Linne Bie, *Kleine Leon is bloot*, Clavis

Uit: Benoit Marchon, *Mmm lekker!* Lannoo

Uit: Harriet Laurey & Helen Oxenbury, *Slaapspeltje*, Gottmer Uitgevers Groep

Uit: Erika Cotteleer, *Zzzz*, Clavis

Uit: Martin Waddell, *Welterusten kleine beer*, Lemniscaat

> **LEREN LUISTEREN**

Naar verhalen luisteren bevordert de concentratie. Kinderen moeten hun oren spitsen en leren aandacht hebben voor een ander, dat komt later nog vaak van pas.

Ook boeken met cd's, met liedjes of rijmpjes, zijn boeiend voor kinderen.

Bijvoorbeeld

- *Mijn eerste Van Dale Luisterwoordenboek*, Betty Sluizer, Liesbeth Schlichting & Marja Verburg

Uit: Betty Sluizer, Liesbeth Schlichting & Marja Verburg
Mijn eerste Van Dale Luisterwoordenboek, Uitgeverij Van Dale Lexicografie

> **EEN STAP IN DE WERELD (EXPLORATIE)**

Je kunt de wereld van kinderen stap voor stap uitbreiden aan de hand van boeken. Een boek biedt een venster op de wereld.

Bijvoorbeeld

- *Wij gaan op berenjacht*, H. Oxenbury en Rosen

Voor kleine kinderen die in de stad wonen, kan dit een heuse ontdekkingsocht worden door weide, bos en modder.

- *Nijntje op de boerderij*, Dick Bruna

- *Betje big gaat naar de markt*, Dick Bruna

Uit: Michael Rosen & Helen Oxenbury, *Wij gaan op berenjacht*, Gottmer Uitgevers Groep

Uit: Dick Bruna, *Nijntje op de boerderij*, Mercis Publishing

Uit: Dick Bruna, *Betje big gaat naar de markt*, Mercis Publishing

> ZIEN LEZEN, DOET LEZEN

Een stimulerende leesomgeving – waarin voorgelezen wordt of waarin de ouders en opvoeders zelf vaak een boek vastnemen – zorgt ervoor dat kinderen vertrouwd raken met boeken. Op die manier worden ze nieuwsgierig naar boeken en zo worden ze aangezet tot zelf lezen. Kinderen leren immers door na te doen. Ze zullen bijvoorbeeld doen alsof ze lezen, alsof ze een verhaal voorlezen of navertellen aan een ander kindje.

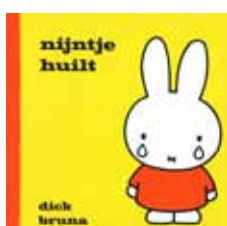
> EMOTIES BELEVEN EN HERKENNEN

Een boek kan een bepaald onderwerp beter bespreekbaar maken. Het kan op een originele manier emoties behandelen die voor de kinderen heel herkenbaar zijn op een bepaald moment. Boeken kunnen helpen bij omwentelingen – groot of klein – in het leven van kinderen. Ze maken veel mee, maar hebben daar nog niet altijd de woorden voor of weten niet hoe ze erover moeten beginnen.

Voor de allerkleinsten wordt het allemaal heel dicht bij hun leefwereld gehouden: trots op het potje, de eerste keer logeren, de geboorte van een broertje, het knuffelbeertje kwijt. . .

Uit: Dick Bruna, *Nijntje huilt*, Mercis Publishing

Uit: Guido Van Genechten, *Het grote Billen-Boek*, Clavis

Bijvoorbeeld

- *Nijntje huilt*, Dick Bruna

(vanaf ca. 2 jaar)

- *Het grote Billen-boek*, Guido van Genechten

Verschillende dieren geven het goede voorbeeld voor de kleine Jos. Een olifant, een giraf. . . allemaal zitten ze op het potje.

- *Zaza en het potje*, Mylo Freeman

(vanaf ca. 2 jaar)

Zaza zet eerst al haar knuffels op het potje. . .

- *Anton en de blaadjes*, Ole Könnecke

- *Anton en de meisjes*, Ole Könnecke

(vanaf ca. 3 jaar)

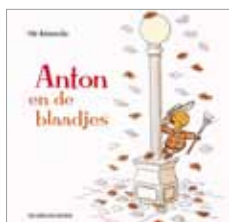
- *Mijn trui*, Audrey Poussier (vanaf ca. 2,5 à 3 jaar)

Een grappig verhaal over een konijn met een trui die hij niet aan wil.

Uit: Ole Könnecke, *Anton en de blaadjes*, Davidsfonds/Infodok

Uit: Ole Könnecke, *Anton en de meisjes*, Davidsfonds/Infodok

Uit: Audrey Poussier, *Mijn trui*, Van Goor

> NIEUWSGIERIGHEID EN FANTASIE PRIKKELEN

Boekjes doen kinderen nadenken, ontdekken en fantaseren.

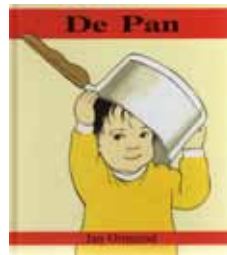
Bijvoorbeeld

- *Binnendingen* en *Buitendingen*, Immink en Faber

In deze kartonboekjes staan nauwelijks woorden – onder elke foto staat één woord – maar kinderen kunnen er veel van opsteken. Al was het maar omdat je spontaan over de foto's begint te vertellen terwijl je samen in het boekje aan het kijken bent en zo gebruik je tal van woorden. Het is ook heel leuk om een spelletje te spelen: toon een voorwerp en vraag of het een 'binnending' of een 'buitending' is.

- *De pan*, Jan Ormerod

Al is het aanbod aan speelgoed nog zo groot, baby's en peuters spelen vaak nog het liefst met gewone voorwerpen. In dit boek amuseren een nieuwsgierig 'kruipertje' en een poes zich met een steelpan.

Uit: Nathalie Faber, *Binnendingen*,
Gottmer

Uit: Jan Ormerod, *De pan*, Vries-
brouwers

- *Dit is geen doos*, Antoinette de Jong

(wel pas vanaf ca. 3,5 à 4 jaar)

Sluit perfect aan bij het fantasievermogen van kinderen, waardoor een kartonnen doos allerlei vormen kan aannemen, bijvoorbeeld: een raket, een hoge berg of een flatgebouw. Speel met het gegeven door het boek in een echte kartonnen doos te verstoppen of de kinderen achteraf te laten verzinnen wat de kartonnen doos nog allemaal zou kunnen worden.

- *Wat is dat?* Antje Damm.

Vanaf ongeveer een jaar beginnen kinderen de vraag 'wat is dat?' constant te stellen. Ze hebben een enorme drang om dingen te benoemen. Laat hen in dit boekje de vraag luidkeels mee stellen, en raad samen in welk dier de voorwerpen veranderen. Een boekje dat ook knutselinspiratie biedt. . .

Uit: Antje Damm, *Wat is dat?*
Gottmer

Uit: Antoinette de Jong *Dit is geen doos*, Lannoo

Uit: Olivier Dunrea, *Gonnie & vriendjes*, Gottmer Uitgevers
Groep

Aan het **begin van je voorleesmoment** kan je kinderen nieuwsgierig maken door de voorflap van het boekje te tonen en daar even bij stil te staan. Door de juiste vragen te stellen kan je hen laten **verzinnen, nadenken, fantaseren en meedoen**. 'Wat zie je? Wat is dat? Wat zou er nu gebeuren?'. . .

Bijvoorbeeld

- *Ollie wil ook!* Olivier Dunrea

Hier kan je de vraag stellen: 'Wat zou Ollie ook willen?'

Hoe boeken zoeken?

Timing: 5 min.

Bijlage 4: print deze bijlage af en deel uit aan de leerlingen.

Je kunt de leerlingen een opdracht geven om enkele van deze sites thuis of in de klas te bezoeken en deze daarna voor te stellen aan de anderen. Je kan hen ook voorstellen om voorleestips te verzamelen of iets specifiek op te zoeken op die websites. Of laat hen in de klas een fiche neerschrijven waarom die bepaalde site zinvol is voor het thema voorlezen.

Breng je leerlingen op de hoogte van initiatieven als

- Boekbaby's (www.boekbabys.be)
- De Voorleesweek (www.voorleesweek.be)
- De meest bruikbare sites
- Nederlandse sites rond voorlezen zijn vaak uitgebreider dan Vlaamse: www.voorleesplein.nl of www.boekstart.nl

Vergeet zeker niet de catalogus te vermelden van de naburige bibliotheek. Bijvoorbeeld: www.antwerpen.be/bibliotheek In deze catalogus kun je alle boeken, dvd's en cd's van de verschillende Antwerpse bibliotheken vinden. En via deze site kan je ook informatie opzoeken over boeken (door te klikken op de afbeelding van de cover van het boek).

Er zijn verschillende online databanken met informatie over (kinder)boeken.

www.pluizer.be of www.villakakelbont.be

Slot

Timing: 5 min.

- Maak nog even tijd voor eventuele vragen, opmerkingen . . .
- Geef hen de opdracht een boek voor de doelgroep te zoeken dat hen aanspreekt.
- Voorzie een rondleiding in de bibliotheek (hoe vraag ik dit aan: zie module 2 op pagina . . .)

Je kan de leerlingen de boekenlijst (zie bijlage1) meegeven om een leuk en geschikt boek te zoeken tijdens het bezoekje aan de bibliotheek. Op het moment zelf zal er mogelijkheid zijn om lid te worden van de bibliotheek en om het te ontlenen. Wie boven de 18 is, kan best lidgeld meebrengen. Onder de 18 is het lidgeld gratis.

Het gekozen boek brengen de leerlingen mee naar de derde sessie.

MODULE 2:

Kennismaking met de bibliotheek

WAT MOET IK VOORAF WETEN OVER MODULE 2?

Een bibliotheekbezoek vraag je aan in één van de Antwerpse districtsbibliotheken. In bijlage vind je de 'Checklist bij aanvraag van een bibliotheekbezoek'. Via de site www.antwerpen.be/bibliotheek kan je nagaan welke bibliotheek zich in de buurt van je school bevindt. Stap met je ingevulde 'Checklist voor aanvraag van een bibliotheekbezoek' naar de bibliotheek en spreek de bibliotheekmedewerker aan. Of neem contact op via het e-mailadres bib.klantendienst@stad.antwerpen.be of telefonisch via de gratis Biblijn: 0800 992 93.

Het personeel van de bibliotheek geeft de groep met plezier een initiatie op maat. Het is belangrijk om vooraf goed af te spreken met de bib wat jij precies met je leerlingen wil bereiken tijdens het bezoek. Op die manier kan het bezoek afgestemd worden op jouw leerlingen en op het traject dat zij volgen. Hieronder vind je alvast een voorsmaakje. Naargelang jouw wensen kunnen accenten verlegd worden.

De leerlingen krijgen tijdens de initiatie een hand-out met relevante informatie.

Doelstellingen

De leerlingen werden al tijdens de les gemotiveerd om voor te lezen.

De leerlingen:

- leren de bibliotheek beter kennen;
- leren vaardigheden waarmee ze in de bibliotheek de weg vinden naar materialen die ze tijdens hun stage, hun schoolloopbaan en hun latere professionele loopbaan kunnen gebruiken.

Eventueel kan je hen tijdens dit bezoek al boeken laten uitlenen om te gebruiken tijdens hun stage.

Verloop

We vertrekken vanuit concrete vragen over de bibliotheek: waaraan denken de leerlingen bij het begrip bibliotheek? Zijn ze al eerder in deze of een andere bibliotheek geweest? Wie leest graag? De leerlingen krijgen informatie over de leenvoorwaarden en de tarieven. Ze maken kennis met relevante onderdelen van de collectie. Ze krijgen informatie over verschillende vormen van dienstverlening: reserveren van materialen, gebruik van internet. . .

Daarna volgt een verkenning doorheen de bibliotheek, met oefeningen op specifieke plekken. Er is extra aandacht voor non-fictie volwassenen (opvoedkunde), internet en de pc's om aan te werken. Zo leren ze boeken zoeken over gezonde voeding voor baby's en peuters. De ontdekkingsstocht eindigt in de jeugdafdeling, bij de prentenboeken voor de kleinsten.

In de jeugdafdeling krijgen de leerlingen gedetailleerde uitleg over het catalogusgebruik, de opstelling van de prentenboeken, de voorleesboeken, poëzie, liedjes en knutselboeken. De bibliotheekmedewerker staat stil bij de methode om boeken te zoeken: snuffelen in de bakken of op de rekken, browsen via de catalogus en het internet, op zoek in de boekenlijsten. De bibliotheekmedewerker koppelt deze zoekmethoden aan de groeimeter (zie sessie één in de klas).

Via de catalogus en zoekend langsheen de rekken en bakken maken de leerlingen kennis met het aanbod van de jeugdafdeling. Het accent ligt natuurlijk op prentenboeken. Hoe vinden ze geschikt materiaal dat ze tijdens hun stage kunnen gebruiken?

> HOE PAKKEN WE DAT AAN?

Als voorbeeld de oefening rond prentenboeken:

Prentenboeken worden thematisch ingedeeld, volgens begrippen die betekenisvol zijn voor peuters en kleuters. Let op: ze staan per thema gewoon door elkaar, er is geen onderscheid in leeftijd. Je moet dus zelf inschatten welk boekje voor wie geschikt is. De groeimeter komt hier zeker van pas.

De prentenboeken worden ingedeeld volgens hoofd- en subrubrieken. Op de boeken en de prentenboekenbakken zijn pictogrammen aangebracht om de fysieke plaatsing te verduidelijken.

De hoofd- en subrubrieken met voorbeelden van subrubrieken :

Natuur	boerderijen, dieren, huisdieren, dierentuinen. . .
Gevoelens en gedrag	bang zijn, boos zijn, slim zijn, knuffels, pesten. . .
Mens en lichaam	familie, gezinsuitbreiding, opgroeien. . .
Dagelijks leven	beroepen, dromen, kleding, smullen, wonen. . .
Vrije tijd	feesten, jarig zijn, liedjes, spelen, vakantie. . .
Lekker slim	kleuren, taal, tegenstellingen, telboeken. . .
Avontuur en fantasie	fantaseren, griezelen, toveren. . .

Enkele voorbeelden van pictogrammen:

Natuur: kikker

Dagelijks leven: huisje

Lekker slim: boekentasje

De belangrijkste oefening van de bibliotheekinitiatie gebeurt in de prentenboekenhoek. De leerlingen worden gevraagd om bij elke fase van de groeimeter een geschikt boek uit te zoeken.

Enkele mogelijkheden (zie boekenlijst)

Zingen met baby's van 0 – 4 maanden

- *Ozewiezewoze*, Jan van Coillie en Klaas Verplancke
- *Eén twee drie vier een scala van kinderliedjes*, Annemie Berebrouckx

Spelen met boekjes van 4 – 8 maanden

- *Dikkie Dik Kiekeboek*, Jet Boeke
- *Kleurtje hier streepje daar*, Angela Brooksbank

Aanwijzen van prenten van ongeveer 8 – 12 maanden

- *Jongens/meisjesdingen*, Matthijs Immink en Nathalie Faber
- *Knuffeldieren*, Mack
- *Hoog tijd!* Leo Timmers
- *Lieve dieren*, Xavier Deneux
- *Wat is dat?* Antje Damm
- *De dieren op de boerderij*, François Delebecque

Boeken met een piepklein verhaal vertellen vanaf ca. 12 maanden

- *Klipperdeklop*, Nicola Smee
- *Mmmm*, Erika Cotteleer
- *Jules*, Annemie Berebrouckx
- *De dieren op de boerderij*, François Delebecque

Voorlezen vanaf 24 maanden

- *Anton en de blaadjes*, Ole Könnecke
- *Over een kleine mol*, Werner Holzwarth en Wolf Erlbruch
- *Kraai*, Leo Timmers

> TER AFRONDING

De bibliotheekmedewerker licht nog even toe waarom de bibliotheek samenwerkt met de kinderopvang. Namelijk: de specifieke stedelijke context met veel alleenstaanden, kansarmoede en culturele verschillen vereist wat betreft taalontwikkeling extra zorg. Zowel bibliotheken als de kinderopvang besteden daarom extra aandacht aan jonge kinderen en hun ouders, begeleiders en anderstaligen. De kinderopvang en de kinderkribbes hebben al een nauw contact met de jonge ouders. De uitbreiding van hun werking met leesbevorderings- en/of taalprojecten kan die contacten nog meer stimuleren.

De bibliotheek wil kinderen, ook héél jonge kinderen in contact brengen met boeken. Ze wil jonge ouders ervan overtuigen dat luisteren naar verhaaltjes, kijken naar prenten, lezen, woorden en taal net zo vanzelfsprekend zijn als spelen, eten, aankleden en slapen. Het is dan ook van groot belang dat kinderverzorgers mee zijn in dat verhaal.

Uit ervaring blijkt dat heel wat jonge ouders zich niet bewust zijn van het feit dat ze in de bibliotheek gratis materialen kunnen lenen voor jonge kindjes. Er bestaat bij hen dikwijls twijfel over het feit of ze hun kinderen vanaf die prille leeftijd wel lid kunnen maken van de bibliotheek. Dat kan! Kinderen kunnen zich gratis inschrijven vanaf hun geboorte. Ze hoeven geen lidgeld te betalen tot ze 18 jaar worden.

In Antwerpen worden jaarlijks enkele duizenden kinderen geboren. Het is dan ook een hele uitdaging om al die kinderen te bereiken vanaf hun babytijd. De samenwerking met diverse partners is dan ook heel belangrijk. Kinderkribbes en consultatiebureaus van Kind&Gezin zijn de ideale plek om ouders met heel jonge kinderen warm te maken voor boeken en de bibliotheek.

MODULE 3:

Tips en trucs om voor te lezen aan baby's, peuters en kleuters

WAT MOET IK VOORAF WETEN OVER MODULE 3?

Doelstellingen

De leerlingen

- ervaren dat voorlezen niet moeilijk is;
- ervaren dat het plezierig kan zijn om voor te lezen;
- ervaren dat voorlezen niet per se lang hoeft te duren;
- gaan met meer ervaring en zelfvertrouwen voorlezen; ook aan de allerkleinsten;
- kunnen zichzelf en andere voorlezers evalueren;
- kunnen elkaar *feedback* geven, met behulp van een evaluatiefiche.

Benodigheden

- **Powerpoint** module 3

Als je voorleest aan een grote groep leerlingen, kan je de presentatie gebruiken om de prenten op groot scherm te projecteren.

- **Filmfragmenten 'voorlezers aan de slag'**

Zie filmfragment op de cd.

- **Boeken**

Overloop volgende pagina's en kijk hoeveel en welke oefeningen je de leerlingen gaat geven. Kies op basis daarvan de boeken:

- *Wie knipt de tenen van de reus?* Jan Smeekens
- *Ollie wil ook!* Olivier Dunrea
- *Kleine Leon is bloot*, Linne Bie of *Kleertjes*, Liesbet Slegers
- *Zzzz*, Erika Cotteleer, *Welterusten Kleine Beer*, Waddell en Firth
- *Klipperdeklop*, Nicola Smee
- *Wij gaan op berenjacht*, Helen Oxenbury en Rosen

- *Wat doet de kip?* Klaas Verplancke
- *Anton en de blaadjes*, Ole Könnecke
- *Kraai*, Leo Timmers

– **TIP** – *Je kan ook vertrekken vanuit de boeken die de leerlingen willen gebruiken op hun stageplek.*

- **Opdrachtblad oefeningen en tekstjes**
Op voorhand af te drukken (zie bijlage 6)
- **Opdrachtfiches per boek**
Op voorhand af te drukken (zie bijlage 7)
- **Evaluatie – instrument**
Op voorhand af te drukken (zie bijlage 8)

Opbouw

Met een gedicht/prentenboek maak je de leerlingen warm om voor te lezen.

Vervolgens bekijk je een film met enkele voorlezers aan het werk. Je vraagt de leerlingen om te letten op de omgeving, de elementen die het (voor de kinderen) boeiend maken en de reacties. De leerlingen zullen hier waarschijnlijk al heel concrete tips en vaardigheden om voor te lezen uit halen.

Aan de hand van boeken of tekstjes krijgen de leerlingen telkens een specifieke opdracht om per twee deze tips te verwerken. Dan overloop je de 10 voorleestips (zie verder).

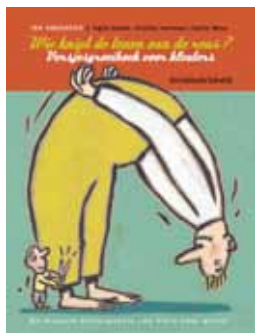
– **TIP** – *Je kan ook eerst de 10 tips overlopen en daarna je leerlingen aan de slag laten gaan.*

De leerlingen lezen het boek dat zij zelf hebben gekozen en meegebracht aan elkaar voor en evalueren elkaar in kleine groepjes of klassikaal.

Maak tot slot nog even tijd om eventuele vragen of opmerkingen te beantwoorden.

Opwarmertjes

Timing: 10 min.
Powerpoint dia 1-2.

Uit: Jan Smeekens e.a., *Wie knipt de tenen van de reus?*
Davidsfonds/infodok

Om de leerlingen in de sfeer te brengen en het goede voorbeeld te geven, lees je zelf enkele stukjes voor. Kies hiervoor een boek dat je aanspreekt. Laat je inspireren door het boekenpakket of door de boekenlijst (zie bijlage 1).

Een aanrader is 'Sikje sakje sokje' uit *Wie knipt de tenen van de reus?* (Jan Smeekens, p.18) Laat de leerlingen het ontbrekende rijmwoord aanvullen. Lees het een tweede keer maar veel sneller, de leerlingen moeten nog steeds blijven aanvullen. Het toont hen hoe eenvoudig en plezierig het is om samen een versje op te zeggen.

Als verhaal is *Ollie wil ook!* (Olivier Dunrea) heel geschikt om uit voor te lezen. Als leerlingen op stage aan meer dan één kind moeten voorlezen, kan het handig zijn de prenten uit te vergroten (bijvoorbeeld via kleurenkopie of kamishibai – het Japanse vertelkastje).

Je kan de leerlingen aanraden om rode laarsjes mee te brengen, zoals Ginnie er draagt in het verhaal. Zo kunnen de voorlezers met die laarsjes aan de slag, bijvoorbeeld door aan de kinderen de vraag te stellen 'van wie zijn deze laarsjes?'

Bespreek met de voorlezers dat ze duidelijk de voorkant van het boek aan de kinderen tonen en er een vraag over stellen, bijvoorbeeld: 'Wat zie je?'

Verder kunnen ze de kinderen elke volgende stap in het verhaal of tal van objecten laten aanwijzen op de prenten.

Filmfragmenten: voorlezers aan de slag

Timing: 10 min.
Zie filmfragmenten op de cd.

Deze filmfragmenten tonen leerlingen (uit BSO en DBSO) die voorlezen aan peuters. Aan de hand van de fragmenten halen de leerlingen positieve of negatieve aspecten aan.

Laat de leerlingen per fragment op zoek gaan naar de elementen die het voorlezen voor de allerkleinsten aangenaam en boeiend maken.

Punten waarop je kan letten per filmfragment:

- omgeving, opstelling en plaats;
- het voorlezen zelf;
- reacties van de kinderen.

Breng het gesprek op gang.

'Wat vinden jullie van de opstelling? Zit de voorlezer goed, zitten de kinderen goed?
Wat maakt volgens jullie dat de kinderen aandachtig / minder aandachtig zijn?...'

Volgende elementen kunnen jullie alvast terugvinden in de fragmenten:

- geluiden maken (van dieren);
- aanwijzen;

- benoemen;
- herhalen, dat doen kinderen al heel snel (vanaf de tweede keer) mee 'Sneller', 'klipperdeklop';
- gebaren, bijvoorbeeld een armgebaar bij 'Vliegen door de lucht';
- beweging en actie, bijvoorbeeld stampen met de voeten in 'Klipperdeklop';
- veel vragen stellen;
- uitbeelden: *groot, klein...*;
- ogen en oren open;
- aanmoediging en bevestiging: 'Ja, dat is een kleurtje: oranje. Maar welk dier is dat?';
- vertellen;
- enthousiast;
- knuffeltje;
- fantasie.

Tien tips en oefeningen

Timing: 50 min.

Powerpoint dia 3.

Via tien eenvoudige tips, met bijhorende oefeningen, maak je de leerlingen sterker op het vlak van voorlezen. Voorzie bij elke opdracht een specifiek boek en geef de leerlingen tijd om zich voor te bereiden. Druk ook de versjes bij de taal oefeningen (tip 5) af zodat ze op deze teksten kunnen werken.

De 10 tips:

1. Voorbereiding
2. Omgeving
3. Openingszin
4. Rollenspel
5. Taal
6. Lokken
7. Expressie
8. Zot
9. Extra ogen en oren
10. 'Nog!'

> TIP 1 VOORBEREIDING

Powerpoint dia 4-10.

Maak een goede, enthousiaste keuze en lees het boek zelf luidop. Op die manier kan je:

- de sfeer aanvoelen;
- de moeilijke woorden ontdekken;
- vraagjes bedenken;
- reacties voorspellen;
- een rode draad spinnen.

Uit: Olivier Dunrea, *Gonnie en vriendjes*, p. 1, Gottmer Uitgevers Groep

Wie een boek op voorhand leest, weet hoe de sfeer is, hoe het verhaal afloopt. . . Dan kan je inkorten als het nodig blijkt, extra gebaren en geluiden voorzien of een liedje toevoegen. Het is belangrijk het eens hardop te lezen, want dat klinkt altijd anders. Je kan op voorhand nadenken over de mogelijke reacties, de woorden die je gaat benadrukken of eventueel moet uitleggen. Zo is Gonnie 'een klein, geel gansje', maar wat is het verschil tussen een gans en een eend? (die laatste heeft een langere nek en grotere bek)

Uit: Jet Boeke, *Dikke Dik Kiekeboek*, Sesame workshop

Welke elementen ga je er uitlichten, bijvoorbeeld in *Dikke Dik Kiekeboek* (Jet Boeke).

De prent met een slapende Dikke Dik bovenop een kast muizen, kan talloze vragen (Wat doet Dikke Dik? Waar ligt hij op? Wat zou er achter de deurtjes zitten?) en geluiden ('Piep piep') uitlokken.

Wie goed voorbereid is, zal durven loskomen van de tekst, iets wat noodzakelijk is bij de allerkleinsten.

Voorlezen aan kleine kinderen, aan peuters is een soort dialoog. Er is steeds interactie: jij kijkt naar waar zij kijken, jij herhaalt wat zij grappig vinden, jij gaat in op hun opmerkingen en vragen. Jonge kinderen hebben de behoefte om tussentijds te reageren, te zeggen wat ze zien, denken en voelen.

Als een kind aangeeft dat het iets leuk vindt, sta daar dan wat langer bij stil.

Merk je dat een bepaald thema hen boeit, dan is het fijn om een rode draad te zoeken in andere boeken, bijvoorbeeld: verhalen over dieren op de boerderij of verhalen over de herfst (*Anton en de blaadjes* van Ole Könneke, *Het is herfst* van Rotraut Susanne Berner. . .) Het helpt kinderen om begrippen en woorden uit eenzelfde context, bijvoorbeeld de herfst, te begrijpen.

– **oefening** – *Deel je leerlingen in per twee. Laat een van beide het onderstaand gedicht **onmiddellijk** en zonder voorbereiding voorlezen.*

Zie bijlage 6.

Dan krijgen ze de tijd om het tekstje goed te bekijken. De leerlingen lezen in stilte, of even hardop, en proberen in onderstaand rijmpje het juiste ritme te vinden, niet te snel, niet te traag. Ze denken na over waar je een hoge toon ('piep piep') of lage ('sliep diep') kunt gebruiken. Het zijn eenvoudige trucjes om pit te geven aan een tekst, zonder dat je een grote stemmenkunstenaar moet zijn. Heel snel wordt duidelijk dat een voorbereid voorlezer een beter voorlezer is.

Van je mie, van je ma,
van je muis piep piep.
Wie riep, wie riep,
wie riep Muis Miep?
Muis Miep sliep diep,
sliep thuis, sliep uit,
van je mie, van je ma,
van je muizensnuit.
(Paul Biegel)

Uit *Wie knipt de tenen van de reus?* Jan Smeekens (p. 23)

– **oefening** – *Eén leerling leest *Wie rijdt?* (Leo Timmers) onvoorbereid voor.*

Zie bijlage 7.

Daarna leest een andere leerling *Welk huis is van Muis?* (Lucy Cousins) voor. Deze leerling heeft wél op voorhand kunnen nadenken over:

- eventueel moeilijke woorden (bijvoorbeeld: vlinderdas);
- de uitkomst van de raadsels (wie woont in het huis?);
- tips in de tekeningen om ons op het spoor te zetten;
- vragen die je kunt stellen om kinderen op weg te helpen.

Het verschil tussen een onvoorbereide (en dus onzekerdere) en een voorbereide voorlezer wordt snel duidelijk.

> **TIP 2: OMGEVING**

Powerpoint dia 11-12.

- Kies een speelse, gezellige, uitnodigende plek.
- Door het poortje? Met het hoedje?
- Maak het rustig.
- 'Zitten jullie goed?'
- 'Kan iedereen me zien en horen?' en omgekeerd.

De omgeving en sfeer waarin je voorleest, bepaalt veel. Jonge kinderen moeten erg op hun gemak gesteld worden en zijn snel afgeleid. Een voorleeshoek moet dus rustig en uitnodigend zijn. Liefst met weinig afleiding, maar toch gezellig. Maak bijvoorbeeld een apart voorleesplekje met een poortje of gordijn. Het is een voorbeeld van hoe je van het voorlezen een ritueel kunt maken. Een duidelijk herkenbaar, vertrouwd plekje en (eventueel) een vast moment is voor kleintjes heel belangrijk.

Zowel de voorlezer als de kinderen moeten comfortabel zitten, en elkaar goed kunnen zien en horen. Je stem en blik moeten tot de laatste rij dragen, anders haken de kinderen die daar zitten snel af. Het is nuttig om na te denken of de kinderen samen op een mat, op kussens of op stoeltjes zitten. In het laatste geval zijn ze van elkaar gescheiden en kunnen ze elkaar iets minder gemakkelijk storen. De voorlezer zelf zit best min of meer op kinderhoogte. Boven de kinderen uit toeren is geen goed idee. Net iets hoger dan de kinderen gaat zitten geeft dan weer overzicht.

Zorg dat de kindjes rustig zijn voor je begint te lezen!

> **TIP 3: OPENINGSZIN**

Powerpoint dia 13-17.

- goed begonnen...
- voorlezen: een ritueel
- wissel namen uit
- de cover ontdekken
- 'Wie is er nieuwsgierig?'
- voorwerpen als lokkertjes
- een voorleesknuffel leest mee

Het begin van je voorleesmoment is heel belangrijk. Ofwel: goed begonnen is half gewonnen. Zoals al gezegd, het is een goed idee om er een ritueel van te maken – door middel van een lampje, een vast zinnetje, een apart plekje, een vast tijdstip... Als de leerling de kinderen op stage nog niet goed kent, kunnen er eerst even namen uitgewisseld worden.

Sowieso kan je niet met de deur in huis vallen. Je moet kinderen warm maken voor een boek. Zorg ervoor dat er veel te beleven valt, dat je ze nieuwsgierig maakt. Sta stil bij de cover: wat zien de kinderen? Wat doet de titel vermoeden? Waarover zou het gaan? Breng eventueel een bijpassend voorwerp mee (denk aan Gonnies rode laarsjes) of zing een liedje dat past bij het verhaal.

Er zijn ondertussen talloze knuffels van boekpersonages op de markt zoals pop Jules, Rikki of de kleine mol. Die kunnen het verhaal verlevendigen, maar ook een 'gewone' knuffel kan zich ontpoppen tot voorleesmascotte. Als de knuffel er elke keer bij is, bevordert dat weer de herkenbaarheid. Als de kinderen oud genoeg zijn, kunnen ze met de knuffel het verhaal naspelen. Wel opgelet, want soms hebben kleine peutertjes een beetje schrik van een handpop.

Heel wat boeken lenen zich tot spelletjes die je voor- of nadien aan het boek koppelt. Verstop een boek *Dit is geen doos* in een kartonnen doos, breng spullen mee waarvan ze moeten raden of het 'buitendingen' of 'binnendingen' zijn.

– **oefening** – *Openingszin (inleiding van je boek)*

Aan de hand van verschillende boeken laat je de leerlingen na denken over hoe ze een boek kunnen inleiden.

Uit: Linne Bie, *Kleine Leon is bloot*, Clavis

Bijvoorbeeld:

- *Kleine Leon is bloot*, Linne Bie
- *Kleertjes*, Liesbet Slegers
- *Zzzz*, Erika Cotteleer
- *Welterusten, kleine beer*, Waddell en Firth
- *Nijntje huult*, Dick Bruna

Wat is er op de cover te zien? Kunnen de kinderen het verhaal raden aan de hand van de titel? Welke link kan je als voorlezer maken tussen het boek en de leefwereld van de kinderen? Kan je dingen uit het boek aanwijzen in de omgeving? Kan je een spelletje, liedje, voorwerp of iets anders bedenken om de kinderen nieuwsgierig te maken?

Bijvoorbeeld:

tijdens het voorlezen van *Kleine Leon* of *Kleertjes* (Liesbet Slegers) zou je een blote pop kunnen meebrengen en verschillende kledingsstukken.

Bij *Zzzz* (Erika Cotteleer), *Nijntje huult* (Dick Bruna) of bij *Welterusten, kleine beer* (Waddell en Firth) kan je knuffels of een pyjama meebrengen en achteraf een mooi slaapliedje zingen.

> **TIP 4: ROLLENSPEL**

Powerpoint dia 18-19.

- baken je rol af
- laat kinderen een rol spelen
- geef hen een inbreng
- speel in op hun reacties
- durf de tekst loslaten

Tijdens het voorlezen heeft iedereen zijn rol. Een kind wil graag mee doen ook al is het maar een geluidje maken, een voorwerp vasthouden of een flapje omdraaien. Baken op voorhand wel goed af wat ze wel en niet mogen doen, anders krijg jij je verhaal nooit afgewerkt. Bij de allerkleinsten is dat meestal geen probleem, omdat het hen er nog niet om te doen is een volledig boek voor te lezen. Pas vanaf een jaar of twee kunnen kinderen de aandacht daarvoor opbrengen. Interactie blijft ook dan heel belangrijk. De wisselwerking tussen jou en de kinderen werkt natuurlijk alleen maar als jij je verhaal goed kent. Als je op voorhand hebt nagedacht op welke manier je van de tekst los kan komen, durf je het tijdens het voorleesmoment zelf veel sneller en lukt het ook. Als kinderen reageren op een stukje tekst of een prent, sta er dan wat langer bij stil. In groep moet je er wel voor opletten dat dit niet ten koste gaat van de aandacht van de andere kinderen of van de afwerking van je verhaal.

> TIP 5: TAAL AANBIEDEN

Powerpoint dia 20-24.

- verwoord wat je doet
- herhaal bepaalde woorden
- maak dan korte zinnestjes of vraagjes
- laat kinderen (kleiner dan 1 jaar) zonder woorden antwoorden
- leg de link met de echte wereld
- bevestig

Baby's en peuters zijn sponzen die leren van onze klanken, intonatie en woorden. Het is belangrijk van in het begin veel taal te gebruiken en aan te bieden. Denk ook na over de woorden die nieuw of moeilijk kunnen zijn en hoe je die gaat benadrukken of uitleggen. Herhaal ze voldoende zodat de kinderen ze leren kennen. Stop de nieuwe woorden daarna in korte zinnestjes of vraagjes en herhaal deze vaak. Hun woordbegrip vergroot als je de link met de echte wereld legt, dus wijs dingen uit boeken aan in de omgeving. Ook dit kan je vaak herhalen op een speelse manier.

Ook boeken met op het eerste zicht weinig tekst (bv. *Daantje dingenzoeker*) lokken veel taal uit. Totdat ze een jaar oud zijn, antwoorden kinderen met geluiden en lichaamstaal. Daarna spreken ze fier de juiste woorden bij de prenten uit.

Kinderen tot één jaar

- Benoem de voorwerpen en figuren die afgebeeld zijn in bijvoorbeeld kartonboekjes en herhaal ze.
 - Je zal merken dat kinderen op bepaalde klanken en geluidjes meer reageren.

Kijk, daar zit een poesje.

Miauw! Miauw! Ja.

De poes doet miauw!

- Je zal merken dat kinderen woordjes overnemen. Stop die woorden daarna in korte zinnestjes.
- Leg de link tussen afgebeelde voorwerpen en diezelfde voorwerpen in het echt. (bijvoorbeeld met een aanwijsboekje)

Ja, daar is onze poes, he.

Die zegt ook miauw, he.

- Laat kinderen antwoorden op korte vraagjes die je stelt door hen te laten wijzen in het boekje.
- Bevestig kleine kinderen.
Baby's, peuters en kleuters hebben veel bevestiging en aanmoediging nodig. Ondersteuning en waardering is nodig om een kind goed te laten ontwikkelen.

Denk aan filmfragment: *Zaza en het potje*, Mylo Fryman

Uit: Mylo Freeman, *Zaza en het potje*, Clavis

Meisje: Wat is dat?

Kind: oranje.

Meisje: Ja, dat is een kleurtje, oranje. Maar weet je welk diertje dat is?

Dwing minder taalvaardige kinderen niet tot praten of nazeggen, maar moedig hen aan door een knipoog, door een vraagje te stellen, door aandacht te geven.

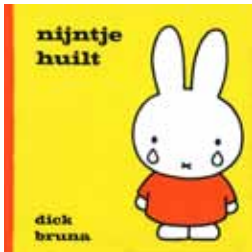
Waardeer hun pogingen om taal te begrijpen en te produceren. Je moet fouten niet corrigeren, maar de zin met juiste taal herhalen. Bijvoorbeeld:

**Kind: 'Wij hebben een mooi boek geleesd'.
Voorlezer: 'Ja, wij hebben een leuk boek gelezen.'**

Liedjes, versjes en boekjes op rijm helpen vaak om een (andere) taal te verwerven.

– oefening – *Rijm*

Rijm is een belangrijke aantrekkingsfactor voor kinderen. Speel ermee en ervaar hoe makkelijk je een natuurlijk ritme krijgt als je rijmpjes voorleest.

Kies hiervoor bijvoorbeeld een boekje van Dick Bruna, waaruit je de leerlingen per twee een bladzijde aan elkaar laat voor lezen.

- *Betje Big (gaat naar de markt)*, Dick Bruna
- *Nijntje huilt*, Dick Bruna

Uit: Dick Bruna, *Nijntje huilt*,
Mercis Publishing

> TIP 6: LOKKEN EN ERBIJ BETREKKEN

Powerpoint dia 25-27.

- lok de kleuters in het boek
- stel korte, begrijpelijke vragen
- beweeg
- boots geluiden na of vind ze uit
- laat kinderen meedoen
- laat een mascotte meelesen
- maak bewegingen, geluiden . . .
- herhaal de bewegingen en geluiden

Kinderen moeten in een verhaal **gelokt worden, erbij betrokken worden**. Met **herhalingen, aanwijzingen, korte vragen** ('Wat doet Gonnie nu?', 'Is Gonnie blij?', 'Ben jij blij?').

Soms kun je beter iets beweren in plaats van een vraag te stellen. Als je zegt: 'ik moet altijd lachen als ik die clown zie', dan lok je daarmee peuters uit om te reageren.

Geluiden zijn ook een eenvoudig en doeltreffend instrument. Jonge kinderen bootsen ze meteen graag na. Dieren, voertuigen . . .

Het is trouwens grappig om eens te horen hoe dierengeluiden in andere talen klinken.

'Cocorico' is bijvoorbeeld het Franse 'kukelekuu'. Pols bij de leerlingen of zij nog zo'n voorbeelden kennen.

Het is een meerwaarde als er iets te **bewegen** valt: je zo groot maken als je kan, armen in de lucht. Mee stampen, wuiven, kussen, springen als een kikker, het draagt allemaal bij tot het plezier en als het goed gekozen is, ook tot het verhaalbegrip.

Kinderen leren door dingen te doen! Herhaal bewegingen of geluiden samen met hen.

– oefening – *Bewegingen*
Zie bijlage 6.

De leerlingen lezen onderstaand versje en verzinnen eenvoudige gebaren en bewegingen die kinderen kunnen meedoen. Laat hen voordoen, de anderen kunnen meedoen.

De brandweer

Moet je nu eens horen:
De allerhoogste toren,
De hoogste toren van het land,
Staat in brand, staat in brand!
Doe eens een sprong naar achteren,
Doe eens een sprong opzij,
Want de brandweerwagen moet voorbij!

– oefening – *Geluid*
Zie bijlage 6.

Opdracht voor de leerlingen: 'Lees dit versje eens gewoon, daarna met bewegingen (springen, klappen...) en geluiden. Het is heel fijn om de geluiden ('klak klak', 'hup hup'...) bij de tweede leesbeurt niet meer uit te spreken maar alleen uit te beelden (voor kleuters).'

Klak klak
met mijn tong.
Hup hup reuzesprong.
Klap klap met mijn handen.
Tik tak met mijn tanden.
En trek ik aan mijn oor...
tatutatu
tatutatuuu!
(Mieke van Hooft)

– oefening – *Geluid*
Wat doet de kip? (Klaas Verplancke) is een fijn, eenvoudig kartonboekje waarin voorlezer en luisteraar uitgenodigd worden om lekker veel geluiden na te bootsen.

Uit: Klaas Verplancke, *Wat doet de kip?* De Eenhoorn

Zie bijlage 7.

> **TIP 7: EXPRESSIE**

Powerpoint dia 28-33.

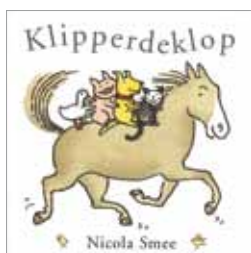
- laat je gezicht boekdelen spreken
- gebruik lichaamstaal
- spreek rustig en luid genoeg
- varieer (snel-traag, hoog-laag, stil-luid)
- blijf bij je eigen stem
- leg niet meer dan één klemtoon per zin

Omdat jonge kinderen je woorden of de boekentaal vaak nog niet begrijpen, moeten ze het hebben van andere signalen: de klank van je stem, je mimiek en lichaamstaal. Ze moeten de stemming of emoties van je gezicht kunnen aflezen, ze moeten kunnen zien wanneer je bang je schouders intrekt of je blij opricht.

– **oefening** – *Tempo*

Met tempo- en volumewisselingen breng je een verhaal tot leven. Je kunt de aandacht van de kinderen ook goed vasthouden of weer oppikken door opeens sneller, trager, luider of stiller te lezen.

Aan de hand van *Wij gaan op berenjacht* (Oxenbury en Rosen) of *Klipperdeklop* (Smee).

Uit: Nicola Smee, *Klipperdeklop*,
Gottmer Kinderboeken

Uit: Michael Rosen & Helen
Oxenbury, *Wij gaan op berenjacht*,
Gottmer Uitgevers Groep

Lees *Klipperdeklop* met veel aandacht voor het tempo. Mijnheer Paard komt zachtjes op gang maar gaat steeds sneller; dat moet je kunnen horen aan de manier waarop je het telkens terugkerende 'klip-klop, klipperdeklop' uitspreekt. Trouwens: hoe kan je het hoefgetrappel nog nabootsen? (met de voeten stampen, twee kokosnoten tegen elkaar tikken...). Mogen we allemaal meedoen?

– **oefening** – *Tempo*

Zie bijlage 7

Lees *Wij gaan op berenjacht* (Oxenbury en Rosen) met veel aandacht voor het tempo. Ergens in het boek is er een duidelijke passage die sneller kan worden voorgelezen. Welke? Lees voor.

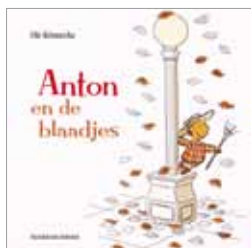
– **oefening** – *Volume*

Anton en de blaadjes (Ole Könnecke) leent zich goed tot luidere en stillere passages. Als de kinderen het blaadje 'bijna' hebben, kan je je volume laten dalen. Hebben ze het eindelijk te pakken, dan mag het er wat luider aan toegaan. Denk ook eens na over hoe je de wind kunt nabootsen (allemaal samen blazen). Wil je dit verhaal een extraatje geven, breng dan herfstbladeren mee, laat elk kind er eentje vasthouden en laat ze ze allemaal tegelijk in de lucht werpen op het moment dat Anton en zijn vriendjes 'Hebbes!' roepen.

– **oefening** – *Dialogoog en emotie*

Zie bijlage 7

Je moet geen stemmenacrobaat zijn om emotie te kunnen leggen in verschillende personages. Het is wel belangrijk dat duidelijk te maken, want de allerkleinsten moeten uit je timbre en lichaamshouding de emotie kunnen aflezen. Ze zijn de woorden nog niet altijd machtig. *Kraai* (Leo Timmers) bevat verschillende overduidelijk angstige, trieste of opgeluchte passages. Laat één of twee leerlingen oefenen op het brengen van emotie, met hun stem en met hun hele lichaam.

Uit: Ole Könnecke, *Anton en de
blaadjes*, Davidsfonds/Infodok

Uit: Leo Timmers, *Kraai*, Clavis

– oefening – *Klemtoon*
Zie bijlage 6.

Een eenvoudige tip om niet in een éénzelfde voorleesritme of -dreun te vallen:
leg slechts één klemtoon per zin!

Hoe doe je dit:

Je kiest als voorlezer het belangrijkste woord uit de zin. Dit is het woord dat nieuwe informatie bevat. Dat woord ga je als voorlezer beklemtonen. Doordat die woorden verspreid zitten in de zinnen ontstaat automatisch een gevarieerder intonatiepatroon.

Opdracht voor je leerlingen:

Aan de hand van de tekst van *Gonnie* (Olivier Dunrea) kunnen de leerlingen oefenen op het leggen van één klemtoon per zin.

- Laat hen de kernwoorden omcirkelen (hieronder staan ze in het vet)
- Laat hen daarna de tekst voorlezen

Uit: Olivier Dunrea, *Gonnie en vriendjes*, p. 1, Gottmer Uitgevers Groep

Dit is **Gonnie**.

Gonnie is een **gansje**.

Een klein, geel gansje met knalrode **lievelingslaarsjes**.

Die draagt ze **elke** dag.

Ze draagt ze als ze **eet**.

Ze draagt ze als ze **slaapt**.

Ze draagt ze als ze een **ritje** maakt.

Ze draagt ze als ze **verstoppertje** speelt.

Maar het **allerliefst** draagt Gonnie haar knalrode laarsjes als ze een stukje gaat **lopen**.

Uit: Olivier Dunrea, *Gonnie* Gottmer Uitgevers Groep

> **TIP 8: ZOT**

Powerpoint dia 34-36.

- hou het speels
- overdrijven
- durf! bulderen, zingen, zuchten en kreunen
- varieer: liedjes, versjes, dansjes of toverspreuken
- haal een grapje uit met de kinderen

Het voorleesmoment moet plezierig zijn. Het mag zeker geen lesje of opdracht worden. Dus...

- Kietelen, springen, bewegen en lachen hoort er zeker bij.
Bij de allerkleinsten mag je gerust overdrijven! Ritme, bewegingen en herhaling vinden ze heel plezant. Vaak wordt een verhaal voor kinderen daardoor veel beter te begrijpen.
- Varieer! Zing eens een liedje, boots iets na, breng een versje, doe samen een dansje of spreek samen een toverspreuk uit.
- Je kan ook een grapje met de kinderen uithalen door met opzet iets verkeerd te zeggen. Vanaf een jaar of twee zijn kinderen vatbaar voor grapjes. Vanaf die leeftijd zien ze zelf ook de grapjes in prenten.
- Je verkleden kan leuk zijn, maar baby's en peuters worden daar snel bang van. Hou het dus bescheiden in het begin.

– oefening – Zot

Zie bijlage 6.

Geef deze opdracht aan je leerlingen:

Niet bang zijn van dit op het eerste zicht rare versje. Het laat zich vlotter lezen dan je zou denken.

- Lees het eerst traag, dan wat sneller.
- Breng een gewone versie en daarna eentje met bewegingen (drie maal ronddraaien, op je kop tikken, hurken...)

driemeldrammeldreutelee
draaijedriemaalrond
diekopdiekopdiekopdee
hurkdanopdegrond
sliekomslakomslekelee
hipwelzevenkeer
kwikkelkwekkelkwakkelee
endoehetnogeens weer
(Joke van Leeuwen)

> **TIP 9: EXTRA OGEN EN OREN**

Powerpoint dia 37.

- hou reacties in het oog (en oor)
- kort maar goed, kindjes zoet
- prikkel ze extra

Een goede voorlezer is alert en heeft de kinderen in het oog (en oor). De gezichtsuitdrukkingen en reacties van kinderen verraden meestal meteen of ze het begrepen hebben en of ze enthousiast zijn. Het zijn belangrijke signalen. Je kan daar op inspelen door de manier waarop je hen erbij betreft en / of door het moment waarop je dit doet. Bijvoorbeeld: onmiddellijk of een volgende keer.

Lees nooit te lang voor; kinderen hebben een korte aandachtsboog. Kort het verhaal in als je merkt dat de aandacht verslapt. Je kan natuurlijk tussendoor ook al eens iets zot doen om de kleuters terug aandachtig te maken.

> **TIP 10: 'NOG'**

Powerpoint dia 38.

- sla een praatje
- leer hun interesses en smaak kennen
- herhaal
- 'nog!' en 'nog!' en 'nog!' en...
- vertel of speel het verhaal na
- werk verder met het boek

Je kan peuters en kleuters vragen wat ze van een boek vonden. Het is de sleutel tot hun smaak en interesses. Als ze het leuk vonden, komt de vraag naar meer.

- Lees een boek meerdere keren voor, herhaling spreekt kinderen aan. Ze genieten ervan als ze het verhaal herkennen en door herhaling leren ze nieuwe woorden, zinsconstructies, de verhaalstructuur, e.a. De uitroep 'Nog!' hoeft je dus zeker niet te verwonderen... Soms kennen kinderen na een tijd een verhaal zo goed dat ze het trots 'voorlezen' aan jou of aan hun kleine broertje of zusje.

Iets navertellen of naspelen helpt om het verhaal te begrijpen. Naspelen kan door kleuters hele kleine dingen te laten doen. Zo kan je, in een boekje waarin eten voorkomt, de kinderen laten 'proeven' van de taart uit het boek: "Mmm, dat ziet er een lekkere taart uit. Willen jullie ook eens een stukje proeven?" Zo worden ze in hun spel en fantasie gestimuleerd.

- Verder lenen heel wat prentenboeken zich tot teken- en knutselactiviteiten achteraf.

Zelfreflectie en feedback

Voor de evaluatie kan je vertrekken vanuit de volgende vragen:

- Wat ga je evalueren? Kies een aantal aspecten uit de evaluatie-fiche bij de evaluatie-opdracht.
- Waarom ga je deze aspecten evalueren? Hoe zijn zij relevant voor de praktijk?
- Wie zal wat evalueren? (De stagebegeleider? De kinderverzorger? De mede-leerlingen?)

– TIP – Als je de medeleerlingen laat evalueren, steek dan genoeg tijd in het opbouwen van vaardigheden als constructief kritiek geven en kunnen omgaan met kritiek.

> EVALUATIEOPDRACHT IN DE KLAS

Timing: 20 min.
Powerpoint dia 39.

Met deze oefening kan je de beginsituatie van elke leerling schetsen.

Laat de leerlingen in groepjes of klassikaal aan elkaar voorlezen uit een boek. Dat kan een boek zijn dat ze zelf mee hebben gebracht of een boek dat zij uit de voorgaande oefeningen hebben gekozen.

– TIP – Creëer een veilige omgeving. Maak de afspraak dat er alleen constructieve feedback gegeven wordt. Laat de leerlingen eerst in kleine groepjes aan elkaar voorlezen.

Daarna is er tijd voor zelfreflectie en feedback. Met behulp van de evaluatiefiche (zie bijlage 8) kan de voorlezer zichzelf evalueren. Jij als leerkracht en de andere leerlingen kunnen deze fiche dan weer gebruiken als een instrument om feedback te geven.

Op de fiche staan concrete vragen die helpen om onder andere na te gaan of de voorlezer aan bepaalde aspecten gedacht heeft, hoe het nog beter kan... Wijs als leraar steeds per leerling één aspect toe om op te letten. Zo kan iedereen afzonderlijk gericht op één aspect letten en dat kwalitatief evalueren. Vraag de voorlezer wat hij/zij het moeilijkst vond. Probeer tips te geven zodat de leerling in kwestie ook dat moeilijke aspect in de toekomst onder de knie krijgt.

– TIP – Op basis van de evaluatiefiche kan je per leerling een actieplan opmaken voor tijdens en na de stage. Je kan je in dit actieplan zowel richten op het voorlezen zelf (product), als op de groei van de leerling (proces).

DE EVALUATIEFICHE

Vorbereiding

- *Kende je het boek goed?*
- *Kon en durfde je afwijken van het verhaal?*
- *Voelde je je zelfzeker?*
- *Straalde je enthousiasme uit?*

Omgeving

- *Was het een gezellige boekenplek?*
- *Was er (te veel) afleiding?*
- *Zat iedereen goed?*
- *Kon iedereen het boek goed zien?*
- *Zag jij alle kinderen goed?*

Openingszin

- *Heb je je voorgesteld (indien nodig)?*
- *Gebruikte je een 'ritueel' begin?*
- *Maakte je de kinderen warm voor het boek? Had je iets passends meegebracht?*
- *Stond je stil bij de cover?*

Rollenspel

- *Kon je je rol als verteller goed aanhouden?*
- *Liet je de kinderen reageren en pikte je daar op in?*
- *Mochten ze een flapje of bladzijde omdraaien, iets aanwijzen of meezeggen?*

Taal

- *Heb je moeilijke woorden herhaald en/of uitgelegd?*

Lokken

- *Heb je veel vragen gesteld? antwoordden de kinderen er op?*
- *Heb je geluiden, gebaren of bewegingen gemaakt? Heb je de kinderen laten bewegen?*
- *Heb je hun aandacht kunnen vasthouden?*

Expressie

- *Sprak je gezicht boekdelen?*
- *Las je luid en rustig voor?*
- *Was het niet te snel, niet te eentonig, niet te mompelend?*
- *Varieerde je in tempo, toonhoogte en volume?*
- *Lukte het om één klemtoon per zin te leggen?*

Zot doen

- *Heb je een liedje gezongen of spelletje gespeeld?*
- *Heb je de kinderen eens lekker gefopt?*

Extra oog en oor

- *Had je het gevoel alles in het oog te kunnen houden?*
- *Heb je ingespeeld op wat je zag en hoorde bij de kinderen?*
- *Heb je het kort gehouden?*
- *Heb je het verhaal ingekort toen je voelde dat de aandacht verslapte?*

Napraten

- *Heb je gevraagd wat de kinderen ervan vonden?*
- *Weet je welk kind welk element uit het boek het leukst vond?*
- *Heb je achteraf nog eens door het boek gebladerd?*
- *Heb je de kinderen het verhaal laten navertellen of naspelen?*

Slot

Timing: 10 minuten

Maak nog even tijd om te antwoorden op eventuele vragen, opmerkingen... en dergelijke.

Evalueer na de stage de drie modules over voorlezen uit de syllabus. Dit kan je doen aan de hand van het evaluatieformulier voor de leerkracht in bijlage 9.

Op vraag van het Algemeen Onderwijsbeleid van de Stad Antwerpen, ontwikkelden LINC vzw en de Antwerpse bibliotheken een competentietraject om leerlingen uit BSO en DBSO te leren voorlezen tijdens hun stage in een kinderdagverblijf of kribbe. Deze syllabus is een leidraad voor leerkrachten die een competentietraject rond voorlezen met hun leerlingen willen opzetten.

Deze syllabus kwam tot stand op basis van een proefproject in het schooljaar 2009-2010. AOB bedankt de deelnemende scholen - Leonardo Lyceum/SITO 5 (Antwerpen) en CDO Leonardo Lyceum (Berchem) - voor hun medewerking, inzet en ervaringen. Ook bedankt aan de Antwerpse bibliotheken en LINC vzw voor het delen van hun expertise tijdens de samenwerking.

Tekst: LINC vzw, in samenwerking met de Antwerpse bibliotheken
Redactie: Ruth Cluysen, Ann Gabriels, Nina Van Landeghem, Jan Staes
Lay-out: Gestalte / Grafische vormgeving — Druk: 3plus

Deze syllabus wordt gratis aangeboden aan de deelnemers en geïnteresseerden van de studiedag rond voorlezen voor (D)BSO en wordt niet te koop aangeboden.

Over Algemeen Onderwijsbeleid stad Antwerpen

Samen met alle Antwerpse onderwijspartners werkt de afdeling Algemeen Onderwijsbeleid (AOB) van de stad Antwerpen aan meer onderwijskansen voor alle Antwerpse jongeren. Dit betekent dat het Algemeen Onderwijsbeleid werkt voor scholen en lerenden van alle onderwijsnetten.

De cluster onderwijs en cultuur van AOB is het aanspreekpunt voor alle Antwerpse scholen die met of aan cultuur willen werken. De cluster wil scholen aanmoedigen om expertise te verwerven en een beleid te ontwikkelen op het vlak van cultuur en stimuleert dit via proefprojecten, studiedagen en ontmoetingsmomenten met de culturele sector.

onderwijsencultuur@stad.antwerpen.be

www.antwerpen.be/onderwijs

Over LINC vzw

Al meer dan 20 jaar doet LINC vzw aan leespromotie door het oprichten en ondersteunen van voorleespunten in bibliotheken en scholen door een online recensiedatabank, brochures, thematische boekenlijsten en meer.

LINC vzw verzorgt al jaren een aanbod aan lezingen en workshops over (voor)lezen voor diverse doelgroepen.

Op de site vindt u tips en inspiratie rond voorlezen voor alle leeftijden.

www.linc-vzw.be

